O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI

Тошкент оқшоми

Газета 1966 йил 1 июлдан чиқа бошлаган

Шаҳар ижтимоий-сиёсий газетаси

№ 70 (9.108) * 1998 йил 17 июнь, чоршанба * Сотувда эркин нархда

Ярмаркалар

ИҚТИСОДИЁТИМИЗНИ ЯНАДА ЮКСАЛТИРИШ ЙЎЛИДА

Газетанинг ўтган сонида Ўзбекистон Бадиий академиясининг марказий кўргазмалар залида Тошкент шаҳар ҳокимлиги, товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси, Тошкент Халқаро Бизнес маркази томонидан уюштирилган учинчи Тошкент савдо-саноат ярмаркаси очилганини хабар қилган эдик.

Тошкент шаҳар ҳокими Козим Тўлаганов ярмаркани тантанали равишда очар экан, бу савдо-саноат ярмаркаси ҳам аввалгилари анъаналарини давом эттириб, тадбиркорлар ва товар ишлаб чиқарувчилар, яқин ва узоқ хориждаги бўлажак ҳамкорлар ўртасидаги ўзаро манфаатли ҳамкорликни янада мустаҳкамлашга муҳим ҳисса қўшишини алоҳида таъкидлади.

Мамлакатимизда бугунги кунда хусусий тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнесни жадал ривожлантириш асосида мулкдорлар синфини шакллантиришдек муҳим вазифа ҳал этилаётгани яққол кўриниб бормоқда. Республикамиз Президенти Ислом Каримовнинг 1998 йил 9 апрелдаги Фармони ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг «Хусусий тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришни янада рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори ҳам ана шу вазифаларни ўз вақтида оқилона ечишга қаратилгандир.

Ана шу Фармон ва қарорни дастуруламал қилиб олган савдо-саноат ярмаркасида пойтахтимизда ишлаб чиқариш билан шуғулланаётган 150 дан ортиқ корхоналарнинг маҳсулотлари тарғиб этилмоқда. Булар жумласига 59 та ҳиссадорлик жамияти, 20 та масъулияти чекланган жамият, 11 та давлат корхонаси, 54 та қўшма корхона, 3 та шўъба корхонаси,

27 та кичик ва жамият корхонаси, 39 та хусусий корхона ва фирмалар, 12 та савдо корхоналари киради. Ҳар бир корхона ярмаркада ўз ўрнига эга бўлиб, улар нафақат ўз маҳсулотларини, балки янги инвестицион лойиҳаларини «ноу-хау» таклифлари, қўшма корхоналар ташкил этиш ҳамда ишлаб чиқариш майдонларидан биргаликда фойдаланиш таклифларини ҳам тақдим этмоқдалар.

— Ярмарканинг ўз кўзлаган мақсадига эришиши аниқ, — дейди Тошкент шаҳар товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси раиси Анвар Йўлдошев биз билан суҳбатда. — Чунки бугун бу ерга ўз маҳсулотлари, инвестицион лойиҳалари ва таклифлари билан келган ҳар бир корхона ва тадбиркорларнинг аниқ ва пухта ўйлаган ўз режаси борлиги бизни қувонтиради. Биринчи кундан бошлабоқ ҳамкорлардан буюртмалар туша бошлади, шартномалар имзолаш ҳам қизғин давом этмоқда. Айниқса, бу йилги ярмаркамизнинг ўзига хос хусусияти шундаки, унда иштирок этаётган қўшма корхоналар сони анча кўп. Шунингдек, ярмарка жараёнида турли консультатив хизмат доиралари — банк хизматлари, биржа олди-сотдилари, лизинг, солиқ, божхона ташқи иқтисодий алоқалар хизматларининг расмий вакиллари иштирокида саволларга жавоб берувчи гуруҳлар иш юритмоқда. Тадбирлар дастуримиздан ўрин олган турли мавзудаги семинар ҳамда давра суҳбатлари, кийимлар моделлари намойиши, спорт ва бал рақслари халқаро фестивали қатнашчиларининг чиқишлари иштирокчи ва меҳмонларни бефарқ қолдиримаяпти...

Биз иккинчи қаватдан ўрин олган пойтахтимиз туманлари экспозицияларини кўздан кечирдик. Қайси корхона вакили билан суҳбатлашманг, ундан иш ва режалари ҳақида батафсил маълумот олишингиз кишини қувонтиради. «Совпластитал» қўшма корхонаси, «Расон» масъулияти чекланган жамияти, «Каноп» қўшма корхонаси, «Стан» кичик корхонаси, «Олимп» қўшма корхонаси, «Коагулянт» очиқ турдаги акциядорлик жамияти, «Интилиш-РТВ» хусусий фирмаси, «Мебель» акциядорлик жамияти, «Пулс-Бах» Ўзбекистон-Туркия қўшма корхонаси», «Империал» қўшма корхонаси, «Санипласт» қўшма корхоналари маҳсулот ва лойиҳалари кўпчиликда катта қизиқиш уйғотмоқда.

Биз фурсатдан фойдаланиб ярмарка иштирокчилари ва меҳмонлари фикрлари билан қизиқдик.

● **Ғайрат ТОЖИЕВ, «Расон» масъулияти чекланган жамият раҳбари:** Корхонамизда 20 турдаги сантехника жиҳозлари ишлаб чиқарилади. Маҳсулотларимизни мармар кукунидан тайёрлаймиз. Бугунги ярмаркага янги маҳсулотларимиздан ҳам намуналар олиб келдик. Айниқса, «Лола» деб номланган ванна жиҳозимиз барчага маъқул бўлмоқда. Маҳсулотларимизни Қирғизистонга ҳам экспорт қиламиз. Албатта, ўтказилаётган ярмарка ўз маҳсулотимизга баҳо беришда, унинг рақобатбардошлигини оширишда бизга ёрдам беради.

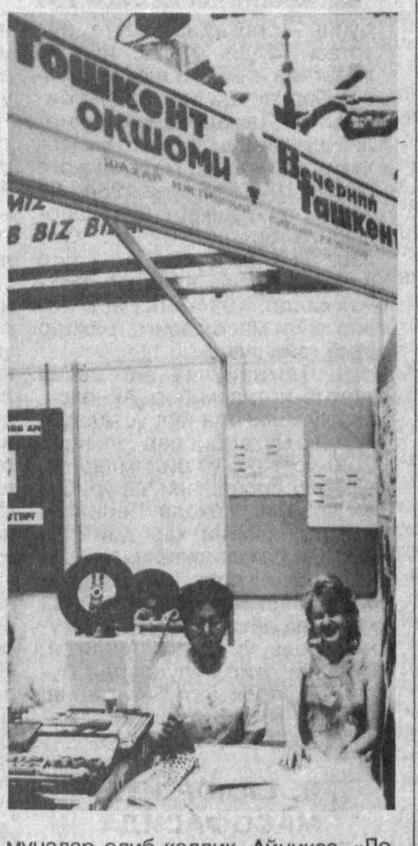

● **Мукаррам НИҒМАТОВА, «Совпластитал» қўшма корхонаси етакчи муҳандиси:** Корхонамиз ўзига хос нуфузга эга. Албатта, бунга биз бозор конюктурасини етарлича ўрганаётганимиз боис эришмоқдамиз. Ярмаркага келсак, учинчи бор иштирок этишимиз. Бундай тадбирлар ишимизнинг олға силжишига, одамлар фикрини билишимизга, ишончли ҳамкор, доимий харидор топишимизга ёрдам беради. Бу ярмаркага 2 та шўъба корхонамиз билан биргаликда 500 хилдан ортиқ маҳсулотимиз билан қатнашмоқдамиз. Шу бугуннинг ўзидаёқ Россия ва Қозоғистондан келган вакиллар билан шартнома тузишга келишиб олдик.

● **Мурод МУСАШАЙХОВ, «Империал» қўшма корхонаси таъсисчиси:** Бундай ярмаркада биринчи бор иштирок этмоқдамиз. Лекин ишонамизки, унда биз ўз ўрнимизни топиб, мақсадимизга эришамиз. Чунки бизнинг Англия ҳамда Туркия билан ҳамкорликда бундан 2 ой аввал тузилган қўшма корхонамизда мамлакатимиз учун зарур бўлган қурилиш материали — 60 хил турдаги сифатли ва рақобатбардош девор гулқоғозлари ишлаб чиқарилмоқда. Маҳсулотимиз нисбатан арзон, лекин хорижникидан қолишмайди. Мақсадимиз четга чиқиб кетаётган валютани мамлакатимиз иқтисодиётини ривожлантиришга йўналтиришдир. Ярмарканинг биринчи куниданоқ жуда кўп шартномалар тузишга муваффақ бўлдик.

● **Убайдулла ҚОСИМОВ, «Энг яхши ҳунарманд» танлови ғолиби:** Бундай тадбирларнинг тез-тез ўтказилиши ишбилармон ва тадбиркорларга тўғри йўналиш беради деб ўйлайман.

Ярмарка ўз ишини муваффақият билан давом эттирмоқда.

Шарифа ИЛЁСОВА.

СУРАТЛАРДА: учинчи Тошкент савдо-саноат ярмаркасида.

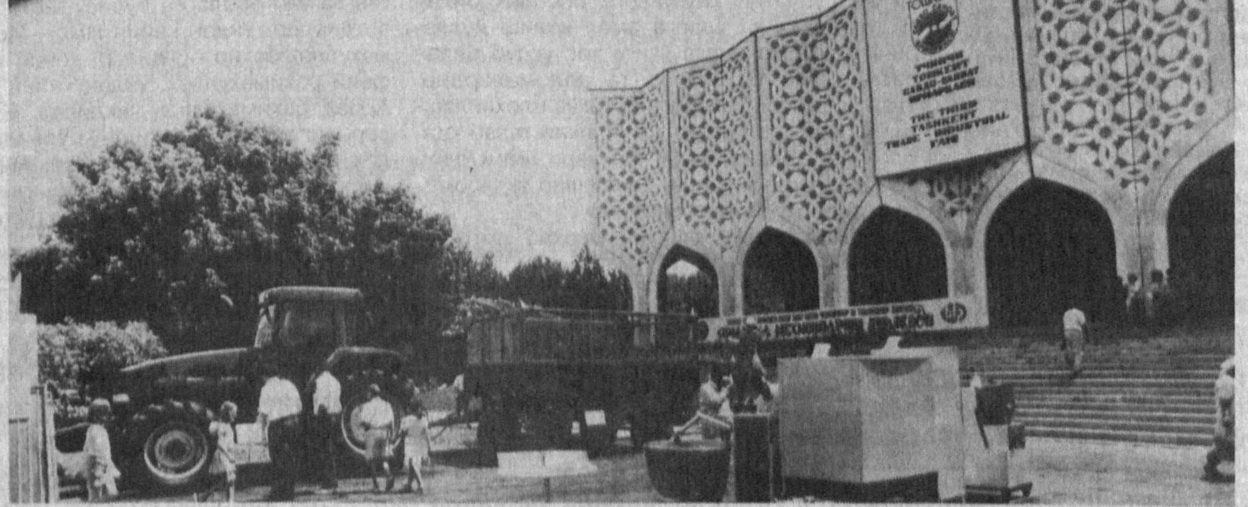

Рустам Шарипов олган суратлар.

Тошкент шаҳар ҳокимлигида

ДАВЛАТ ТИЛИ ДАСТУРИ ҚАНДАЙ БАЖАРИЛЯПТИ?

Тошкент шаҳар ҳокимлигида Давлат тили ва топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи Тошкент шаҳар комиссиясининг навбатдаги йиғилиши бўлиб ўтди.

Йиғилиш иштирокчилари Вазирлар Маҳкамасида 1998 йил 27 майда бўлиб ўтган «Давлат тили ҳақида»ги Қонунни амалга ошириш ва топонимик объектларга ном бериш масалаларини мувофиқлаштирувчи Республика комиссиясининг йиғилишида кўрилган масалалар баёни билан яқиндан танишдилар.

Барчамизга маълумки, давлат тилини жорий этиш учун изчил, мақсадга мувофиқ иш олиб бориш зарур. Бошқа дастурлар каби тилни тараққий эттириш дастури ҳам Ватанимиз истиқлолига хизмат қилувчи, Ўзбекистон халқларини бирлаштирувчи, республикадаги барқарорлик ва тинчликни таъминловчи дастур бўлиши лозим. Шу нуқтаи назардан «Давлат тили ҳақида»ги Қонунни амалга оширишни тўғри йўлга қўйиш, йўл қўйилаётган камчиликларни бартараф этиш лозимлиги таъкидланди.

Шунингдек, йиғилишда республика топонимик объектларга ном бериш комиссиясига таклиф этиладиган шахс номларини кўриб чиқиш ҳамда шаҳар топономия комиссияси ишчи гуруҳи томонидан тайёрланган қарор лойиҳаси муҳокама этилди, Тошкент шаҳридаги баъзи кўчаларга номлари тавсия этилаётган шахсларга оид маълумотлар берилди. Муҳокама чоғида «Маънавият ва маърифат» жамоатчилик марказининг шаҳар бўлими раҳбари С. Салимов, «Маҳалла» хайрия жамғармасининг шаҳар бўлими раиси Х. Бахтиёров ва бошқалар сўзга чиқдилар, лойиҳа юзасидан таклифлар билдирдилар.

Мажлисни Тошкент шаҳар ҳокимининг ўринбосари Эркин Эрназаров олиб борди.

БУГУНГИ КУН НАФАСИ

ЯНГИЛИКЛАР, ВОҚЕАЛАР, ХАБАРЛАР

МАМЛАКАТИМИЗДА

● Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Япониянинг Хорижий иқтисодий ҳамкорлик Жамғармаси (ОИСФ) вице-президенти Томио Учидани қабул қилди. Суҳбат чоғида Ўзбекистон билан Япониянинг Хорижий иқтисодий ҳамкорлик Жамғармаси ўртасидаги ҳамкорлик алоқаларини янада ривожлантириш билан боғлиқ масалалар, ҳар икки томон манфаатига бирдек хизмат қиладиган янги лойиҳаларни амалга ошириш имкониятлари хусусида фикр алмашилди.

● Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Болгария Республикаси Президенти Петар Стоянов таклифига биноан шу йил 23-25 июнь кунлари расмий ташриф билан Болгария Республикасида бўлади.

● Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов номига Америка Қўшма Штатларининг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси Жозеф Пресел йўллаган мактубда Эверест чўққисига чиқаётган Ўзбекистон альпинистлари экспедицияси аъзоларининг ярадор бўлган америкалик альпинист аёлга кўрсатган ёрдами учун АҚШ ҳукумати ва халқи номидан самимий миннатдорчилик билдирилади.

● Япониянинг мамлакатимизда меҳмон бўлиб турган Хорижий иқтисодий ҳамкорлик Жамғармаси (ОИСФ) вице-президенти Томио Учида раҳбарлигидаги делегация аъзолари Вазирлар Маҳкамасига ташриф буюрдилар ва Ўзбекистон Республикаси Бош вазири Ўткир Султонов билан учрашдилар, республиканинг бир қатор вазирликлари ва идораларида бўлдилар.

● Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгашининг навбатдаги мажлисида Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитасининг 1997 йилдаги иши тўғрисидаги ҳисобот эшитилди.

● Самарқандда «Одил судловни амалга ошириш ва инсон ҳуқуқлари» мавзуида халқаро семинар бўлиб ўтди.

● Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонига биноан ташкил этилган иқтидорли ёшларнинг чет элда таълим олишларини қўллаб-қувватлаш «Умид» жамғармаси ўтказган илк танловда ғолиб деб топилган 157 нафар йигит-қиз АҚШ, Буюк Британия, Германия, Франция ва Япония сингари ривожланган давлатлардаги нуфузли олий ўқув юртларига таҳсил олиш учун жўнаб кетган эди. Куни кеча АҚШ ва Буюк Британия илм масканларида таълим олаётган бир гуруҳ талабалар ёзги таътилни ўтказиш учун ўз юртларига қайтиб келдилар. Уларни «Умид» жамғармаси раҳбарияти, ота-оналар ҳамда жамоатчилик вакиллари қувонч билан кутиб олдилар.

● Кеча Тошкент аэропортига биринчи марта бортига «Бухоро» номи ёзилган евроаэробус келиб қўнди. Бу бизнинг авиакомпаниямиз учун Тулуза авиазаводи томонидан тайёрланган учинчи «А-310» ҳаво кемасидир. Шу муносабат билан тантанали митинг бўлиб ўтди. Бугун «Бухоро» Бангкокка дастлабки қатновини бажариш учун учиб кетади.

● Шаҳрихонда ғўза қийғос гуллади. 8293 гектар майдонга плёнка остига чигит қадаган шаҳрихонликларнинг сермашаққат меҳнати ўзининг дастлабки нишонасини кўрсатди. Мақсад — 32 центнерлик маррани забт этиб, 45 центнерлик довонга етиш.

ПОЙТАХТНИНГ БИР КУНИ

• Иқтисодиёт • Ижтимоий соҳа • Маданият

ЖАҲОНДА

● Европа ҳамжамиятининг ўн мамлакати Ўзбекистон Республикаси билан Европа Иттифоқи ўртасидаги шериклик ва ҳамкорлик тўғрисидаги Битимни ратификация қилди.

● Кеча Москвада Россия Президенти Борис Ельцин билан Югославия Президенти Слободан Милошевич ўртасида учрашув бўлиб ўтди. Учрашувда Косово атрофидаги вазият билан боғлиқ масалалар муҳокама этилди. Музокаралар якунида Слободан Милошевичнинг жаҳон ҳамжамияти айрим талабларини бажаришга, жумладан, Белграднинг Косово билан музокараларда халқаро воситачилик қилишга йўл қўйиш, қочоқларнинг қайтиб келишини бошлашга рози бўлганлиги хабар қилинди. Бироқ Слободан Милошевич албанларнинг террорчилик ҳаракатлари тўхтатилмагунча Косоводан Югославия қўшинларининг олиб чиқиб кетилишига қаршилик билдирди.

● Грузия Президенти Эдуард Шеварднадзе Россия Президенти Борис Ельцинга Гали туманига қочоқларни қайтариб келтириш масаласини ҳал қилиш учун МДҲ мамлакатлари Президентларининг саммитини чақиришга даъват этиб мурожаат қилди.

● Бошқирдистон Президентлигига сайловда республиканинг ҳозирги Президенти Муртазо Раҳимов сайловчиларнинг 73,2 фоиз овозини олиб ғалаба қозонди.

● Бугун НАТО Бош котиби Хавьер Солананинг Болтиқ мамлакатлари ва Финляндияга ташрифи бошланади.

● Кеча Албания билан Македония осмонида — Косово чегарасига яқин жойда НАТО ҳарбий-ҳаво кучларининг машқлари бошланди.

● Ироқ Бош вазирининг ўринбосари Тариқ Азиз ва Ироқдаги оммавий қирғин қуролларини тугатиш бўйича БМТ махсус комиссиясининг раиси Ричард Батлер Бағдодда амалий дастурни қабул қилдилар. Ушбу дастур комиссияга яқин икки ой ичида Ироқдаги ишларни якунлаш имконини беради. Сўнгра БМТнинг Ироққа қарши қаратилган жазо чораларини бекор қилиш тўғрисидаги масала кун тартибига қўйилади.

● Эфиопия ва Эритрия ҳукуматлари бир-бирларининг ҳудудларига ҳаводан туриб зарбалар беришни тўхтатишга келишиб олдилар.

● Кеча «Тинчлик йўлида ҳамкорлик» дастури доирасида Албания ва Македония узра Шимолий Атлантика Иттифоқи ҳарбий-ҳаво кучларининг машқ учишлари бошланди. Машқлар Косово билан чегарадош ерларда ўтади.

● Озарбайжонга ташриф буюрган Европа Иттифоқи делегацияси республикадаги аҳвол билан, айниқса, арман-озарбайжон можаросини бартараф этиш муаммолари билан танишдилар.

● Кардиффда Европа ҳамжамиятига аъзо бўлган 15 мамлакат давлатлари ва ҳукуматлари раҳбарларининг саммити бўлиб ўтди. Унда ишсизлик муаммолари, жаҳон молия бозорига япон иқтисодиёти пасайишининг таъсири муҳокама этилди.

● Нигериянинг янги ҳарбий ҳукумати қамоқхоналардан бир қанча таниқли сиёсий маҳбусларни чиқариб юборди.

Анжуманлар

САМАРАЛИ ДАВОЛАШ УСУЛЛАРИ

БУГУН

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг Ш. Алимов номли Фтизиатрия ва пульмонология илмий-тадқиқот институтида «Ўзбекистонда фтизиатрия ва пульмонологиянинг долзарб муаммолари» мавзусида илмий-амалий анжуман бўлиб ўтди.

— Республикамизда сил касаллиги бўйича эпидемиологик вазиятни, инфекция тарқалиш хавфи мавжудлигини ҳисобга олиб, Соғлиқни сақлаш вазирлиги ушбу касаллик билан курашишни асосий вазифа дея белгилади, — деди Фтизиатрия ва пульмонология институти директори, Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг мухбир аъзоси Абдулла Убайдуллаев. — Шунга кўра республикамизда сил касаллиги билан оғришга барҳам бериш, дард тарқалишининг олдини олиш, ўлим билан тугаш ҳолатларига йўл қўймаслик мақсадларида «Сил профилактикаси ва у билан хасталанишни камайтириш давлат дастури» ишлаб чиқилди. Дастур ушбу касаллик билан оғриганларнинг 85-90 фоизини даволашни кўзда тутади. Бугунги анжуманда фтизиатрия ва пульмонология соҳасида қўлга киритилган сўнгги ютуқлар, сил хасталигини аниқлаш ва уни даволашда Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг дастури, дардни ўз вақтида аниқлашда флюография ва бактериоскопия усулларининг аҳамияти, хасталикни даволашда жарроҳликнинг янгича усулларини қўллаш, болаларда сил пайдо бўлишини ўз вақтида аниқлаш кабилар хусусида сўз борди.

Мажид РАИМОВ.

ПЕШҚАДАМЛАР ҒАЛАБАСИ

Жаҳон чемпионати тобора қизғин паллага кирмоқда. Гуруҳларда жамоалар ўзларининг иккинчи учрашувларини бошлаб юбордилар.

Дастлаб майдонга Англия ва Тунис жамоалари тушишди. Албатта, собиқ жаҳон чемпионлари бўлмиш англияликларнинг ушбу ўйинда ғалаба қозонишларига ҳеч ким шубҳа қилмаганди. Дарҳақиқат, ўйин англияликларнинг ҳужумлари билан бошланди. Англия терма жамоасининг етакчи ҳужумчиси Алан Ширер тез орада жарима тўпи тепилганидан сўнг боши билан чиройли гол киритиб ҳисобни очди. Иккинчи бўлимда Пол Скоол киритган яна бир тўп орқали англиялик чарм тўп усталари ушбу ўйинда 2:0 ҳисобида ғалаба қозондилар.

Руминия — Колумбия беллашувида 45-дақиқада Андреан Илие (Руминия) киритган ягона тўп ўйин тақдирини ҳал қилди.

Германия — АҚШ баҳси ҳам ишқибозларда катта қизиқиш уйғотди. Бунда кўпчиликни кейинги пайтларда тобора маҳоратга тўлиб, ўсиб бораётган АҚШ футболчилари чемпионликка даъвогар жамоага нисбатан қандай ўйин кўрсата оладилар, деган савол қизиқтирарди. Биринчи бўлимда Андреас Мёллер, иккинчи таймда Юрген Клинсманн киритган тўплардан сўнг германияликлар ушбу ўйинда 2:0 ҳисобида зафар қучишди. Норвегия — Шотландия беллашуви эса 1:1 ҳисобида якунланди.

FRANCE 98

КЕЧА

Ўтказилган Бразилия — Марокаш баҳси 3:0 ҳисобида Жанубий америкаликларнинг ғалабаси билан тугади.

БУГУН

Чили — Англия, Италия — Камерун терма жамоалари ўртасида баҳслар бўлиб ўтади.

Дилмурод ИСМОИЛОВ.

САРАЛАШ МУСОБАҚАЛАРИ БОШЛАНДИ

КЕЧА

МХСК ўйингоҳида 18 ёшгача бўлган ўсмирлар ўртасида VIII ўсмирлар Осиё чемпионатининг саралаш гуруҳи турнирининг очилиш маросими бўлиб ўтди.

Сўнг дастлабки ўйинда Ироқ ва Мальдив Республикаси футболчилари ўзаро беллашишди.

Шуни айтиш керакки, Ироқ олий лигасининг 18 жамоаси орасидаги энг кучли клубларда тўп сураётган ўсмирларнинг саралаш мусобақаларига кўрган пухта тайёргарликлари жуда қўл келди. Улар кўплаб хавфли ва самарали ҳужумлар уюштирдилар. Натижада 4-дақиқадаёқ ироқлик Ҳайдар Али Рази Ҳусайн ҳисобни очишга муваффақ бўлди. Сўнг ўйингоҳга ташриф буюрган ишқибозлар кўпгина чиройли голларнинг гувоҳи бўлишди. 12, 73-дақиқаларда Раддат Нажим, 46-дақиқада Эмад Рида, 55-дақиқада эса Алла Муҳаммадлар киритган тўплардан сўнг учрашув 5:0 ҳисобида якунланди.

Учрашувнинг энг яхши ўйинчиси деб топилган ироқлик Ҳайдар Али Рази Ҳусайнга Ўзбекистон Республикаси футбол федерацияси томонидан ажратилган махсус совға топширилди.

ЭРТАГА

Ўзбекистон ва Ироқ ўсмирлар терма жамоалари ўртасидаги учрашувдан сўнг финал беллашувларида иштирок этадиган жамоа аниқланади.

Дилшод ИСРОИЛОВ.

«Қизил тонг» ҳиссадорлик жамияти аъзолари янги маҳсулотлар яратиш йўлида изланмоқдалар. Бу маҳсулотларни қўли гул тикувчилар тайёрлашади.

СУРАТЛАРДА: цехда иш бир маромда давом этмоқда. Муҳаррам Нортоева тикув цехида ўз меҳнати билан ҳурмат топганлардан.

Рустам Шарипов олган суратлар.

Жаҳон иқтисодиёти даҳолари

ТЕМИРЧИДАН ЧИҚҚАН ТАДБИРКОР

Америка Қўшма Штатларининг «автомобиль пойтахти» аталмиш Детройт шаҳридаги маъмурий бинонинг деворига жуда катта портрет осиб қўйилган. Унда сочларига оқ оралаган, ориқ, кекса киши боқиб турибди. Сурат тагида «Генри Форд, 1863 йил 30 июлда Дирборнда туғилган, 1947 йил 7 апрелда Детройтда вафот этган» деган ёзув бор. Яна пастроқда «Форд автомобиллари равнақи» жумласи остида 22 моделдаги машиналар сурати қаторлаштирилган.

Генри Форднинг отаси ирландиялик бўлиб, уни уммон ортига очлик олиб келган эди. Бўлажак автомобиль қироли Мичиган штатининг Дирборн шаҳарчасида кичикроқ фермада ишловчи оилада дунёга келди. Бу ерда одамлар ҳар оқшом Инжил тиловат қилишар, тонг отгандан кун ботгунгача меҳнатдан қўллари бўшамасди. Техникага, турли механизмлар ҳаракатланишига бўлган қизиқиш Генрида жуда ёшлигидан бошланди. 12 ёшли ўсмир отаси билан Детройт шаҳрига от аравада борганида «автомобилнинг бобоси» — буғ моторли машинани кўрдию оромини йўқотди.

Бу пайтда Генрининг отаси турли темир жиҳозларни таъмирлайдиган устахона эгаси эди. 16 ёшли йигитча ота уйини тарк этиб, Детройт томон йўл олди. Аввалига фойтунчига шогирд бўлди, кейин кемаларга мотор ясовчи заводда ишлади. 23 ёшга тўлганида яна ота уйига қайтди, шу ерда уйланди. Бир йилча фермада ишлади, аммо бу юмуш унинг учун эмаслигини тушуниб, яна Детройтга қайтишга мажбур бўлди. Бу ерда бутун шаҳарни электр қуввати билан таъминловчи «Эдисон» компаниясида ишлай бошлади. Ривоят қилишларича, шу йиллари Форд ошхона столида ўзининг дастлабки бир цилиндрли моторини ишлаб чиқди, ва модель ҳаракати чоғида полга мой оқмасин деб кашфиётини ваннада синовдан ўтказди. Синаш жараёнида унинг хотини машина ёнилғи бакига чўмичда бензин қуйиб турди. Уч йилдан сўнг ана шу мотор ўрнатилган биринчи автомашина Детройт кўчаларида юрди.

Форд аста-секин ўзи ишлаётган компания раҳбари Эдисоннинг маблағига завод қуриб, пойга автомобиллари ишлаб чиқара бошлади. Кейинчалик мустақил фаолият юргизиш мақсадида ишдан бўшади ва «Детройт мотор компани» номли фирма очди. Аммо фақат пойга автомобиллари билан катта даромад қила олмаслигига кўзи етгач, у 1903 йили «Форд мотор компани» акционерлик жамиятини ташкил этди. Ёш тадбиркорнинг дастлабки маблағи 20 минг доллар эди. Ушбу компаниянинг илк маҳсулоти 1904 йили Детройт кўчалари бўйлаб юриб, барчани ўзига маҳлиё этди. Икки йил ўтгач Форд 250 минг доллар фойда кўрди. Айтишларича, у ўз компанияси акцияларини аввалги хўжайини Эдисонга тавсия этганида Эдисон кўнмаган, аммо кейинчалик бунга афсусланиб: «Мен Фордга аввалига ёрдам бериб турдим, аммо унинг вақти келиб бу лаънати автомобилларни миллионлаб чиқаришини туш кўрибманми», деган экан.

1908 йили Форд «Т» моделли машинасини чиқара бошлади. 19 йил ичида ушбу турда тайёрланган автомобиллар сони 15 миллион донадан ошиб кетди. Бу кўрсаткич ўша пайтда рекорд ҳисобланиб, фақатгина 1972 йилга келиб бу кўрсаткични «Фольксваген» автомобиль фирмаси забт эта олди. Вақт ўтиши билан Форд «империяси» Мичиган штати, кейинчалик АҚШ сарҳадларидан ошиб ўтди. Хусусан Америка Қўшма Штатларининг 18 шаҳарида Форд автомобиль заводлари, 21 штатида эҳтиёт қисмлар сақланадиган омборлар пайдо бўлди. Йирик заводлар (асосан Детройт, Кливленд, Чикаго ва Буффалодаги) Фордга қарашли темир йўллар билан ўзаро боғланган эди. Автомобиль йиғувчи корхоналар эса дунёнинг ўнлаб давлатларида — Хитойдан то Бразилиягача тарқалди. Форд ғилдирак қопламалари қироли саналган Файерстоун билан тузган шартномага кўра унга Флоридадаги 100 минг гектар ерни каучук дарахти экиш учун ажратди. Бу пайтга келиб автомобиль қироли тасарруфида Калифорниядаги нефтни қайта ишлаш заводлари, ўрмонлар, кўмир конлари, банк ва кемасозлик корхоналари фаолият юритарди.

«Менда ҳеч нарса зое кетмайди», деб таъкидлашни ёқтирарди Форд. Ҳақиқатан ҳам у жуда тадбиркор эди: электр станцияларида ёнилғидан ташқари корхоналардан чиққан турли чиқиндилар ёқилар, пўлат қуйиш цехларидан чиққан шлаклар цементга аралаштирилиб, саноат иншоотлари қуришга сарфланарди. Ҳатто унинг идорасидан чиққан қоғозлар ҳам махсус қоғоз фабрикасида қайта ишланарди. «Бу ерга мендан пул сўраб мурожаат қилинган хатлар ҳам келиб тушади, мен улардан ҳам пул қиламан» деган эди бир сафар автомобиль қироли.

Асримизнинг 20-йилларида маҳобатли автомобиль корхонасини Генрининг ўғли Эдзел бошқара бошлади. Лекин у отаси билан ҳамфикр бўлмагани сабабли ишда муаммо устига муаммо туғилаверди. Кутилмаганда 1943 йили Эдзель Форд 50 ёшида оламдан кўз юмди. Ўғлининг ўлимидан сўнг 79 ёшли Генри Форд корхонани яна ўз қўлига олди. Иккинчи жаҳон уруши тугагач қария Фордлар сулоласи ишини янги қиролга топшириши лозим эди. Удумга кўра янги раҳбарлик уч набиранинг тўнғичи зиммасига тушди. Унинг ҳам исми Генри бўлгани сабаб кўпчилик ичида Генри Форд II дея юритила бошланди. 28 ёшли янги автомобиль қироли ўз ихтиёрига кўра корхонага раҳбарлик қилолмай қолди, бобоси унинг ҳар бир ишига аралашаверарди. Натижада «Форд» компанияси бизнес дунёсида эътибордан қола бошлади, ўз рақиби «Женерал Моторс» унинг нонини туя қиларди. Йилдан-йилга «Форд» бир неча ўн миллионлаб доллар йўқота бошлади.

Шунда корхонанинг янги хўжайини ишда ислоҳот ўтказиш лозимлигини англади ва ташаббусни кадрларни янгилашдан бошлади. Генри Форд II ишга ёш мутахассисларни, университет битирувчиларини таклиф қилди. Улар қисқа вақт ичида компанияни моддий-техник жиҳатдан янгилашди. Америкада уларни «кичик сеҳргарлар» дейишарди. Тез орада «Форд» янгича қиёфага кирди ва яна АҚШ да тайёрланадиган жами автомобилларнинг учдан бир қисмини ишлаб чиқара бошлади. Бир вақтнинг ўзида компания чет элларда (аввалига Англия ва Ғарбий Германияда) тармоқ корхоналарини оча бошлади. Шу билан бирга унинг молиявий қудрати ҳам ўса борди. Хусусан компаниянинг умумий капитали 1964 йили 6,5 миллиард доллар, 1972 йили 8 миллиард доллар, 1980 йили эса 15 миллиард долларни ташкил этди.

Бугунги кунда «Форд» компанияси жаҳондаги йирик автомобилсозлик корхоналаридан бири ҳисобланади. Унинг «Сиерра», «Таурус», «Гранада», «Эскорт» каби бир неча моделлари дунёда севиб харид қилинмоқда. Айтишларича, «Форд»нинг «Скорпио» модели лойиҳасини ишлаб чиқишга етти йил сарф бўлган экан. Яқинда ушбу компания ўзининг янги турдаги маҳсулотини савдога чиқарди. Янги автомобиль «Эскорт» модели асосида тайёрланган. Шундан ҳам билса бўладики, «Форд» бугунги кунда автомобилсозликнинг янгидан-янги уфқларини кашф этмоқда.

Абдумалик АБДУРАҲМОНОВ.

Замондошларимиз

1. ОМАДСИЗ БОЛАНИНГ ОМАДИ

Мактабни тугатаётган ҳар бир ўсмирнинг ўз орзулари бўлади. Ўткир Файзуллаев ҳам мактабни битирар экан шифокор бўлиш хаёлида юрар, оқ халат кийган кишилар кўзига чўғдек кўринар эди. Шунинг учун у 1959 йилда Тошкент вилояти Қорасув (ҳозирги Зангиота) туманидаги Убай Маҳмудов номли ўрта мактабни тугатиб ҳужжатларини ТошМИга топширди. Бироқ... ҳамиша ҳам мўлжалдаги иш бўлавермас экан... Омад ундан юз ўгирди...

Баъзилардек у ўз омадсизлигидан «оҳ-воҳ» чекиб ёзғириб ўтирмади. Дўппини ерга қўйиб, ўз кўнглига чуқуррок разм солди. «Темирйўлчилик ҳам яхши касб-ку, ахир! Чиройли кийимларда юришади, ҳарбийлардек тартиб билан иш қилишади». Сўнг болалигида темир йўл ёқалаб поезд ортидан тиним билмай чопганларини, паровозлар «помпиш» деб буғ чиқариб ўтганда темир йўл кийимидаги одамларга ҳавас билан қараганларини эслади. Буларнинг олдида оқ халатлар тўғрисидаги орзулари ҳам ортга чекингандек бўлди. Аммо институтга кириш вақти ўтган эди... Шартта ҳужжатларини темирйўл техникумига топширди. Имтиҳонлардан муваффақиятли ўтиб, талаба бўлди.

Ўқиш жараёнида темирйўл соҳасига янада қизиқиши ортиб, бошқа ўй-хаёлларни кўнглидан чиқариб ташлади. 1962 йилда техникумни муваффақиятли битириб, Тошкент йўл масофасида иш бошлади. Келаси йили эса Тошкент темирйўл муҳандислари институтига ўқишга кирди.

— Орада 1966 йили ҳарбий хизматга чақириб қолишди. Жўнадим, Саратовда темир йўл ҳарбий қисмида хизмат қилдим, — дея у вақтларни эслайди Ўткир ака. — Хизматда ҳам қийналмадим, чунки техникумда ўқиб юриб, Тошкент йўл масофасида ишлаб, бу соҳада озмоз тажрибага эга бўлган эдим-да!

Унинг темирйўлда иш бошлаганига ҳам мана 35 йил бўлибди. Ўткир Файзуллаев эса шунча йилдан буён ўзи меҳр қўйган темирйўлчилик касбини ардоқлаб келмоқда. Буларни ўйларканман «Дарахт бир жойда кўкаради» деган пурҳикмат гаплар ёдимга тушади.

2. «ХИЗМАТНИНГ ЎЗИГА ХОС СИФАТЛАРИ НИМАДА?»

Ўткир Файзуллаевга бу саволни беришдан олдин унинг темирйўлдаги ишларига, иш жараёнида босиб ўтган йўлларига бир назар солсак...

Дастлаб Тошкент йўл масофасининг Ҳамза бекатида йўл ишчиси бўлиб иш бошлади. Секин-аста билганларини синовдан ўтказди, билмаганларини сўраб ўрганди. Кейин йўл машиналарида техник, механик, сўнг даҳа бўйича бригадир, катта йўл устаси бўлди. Хуллас, йўл хўжалигида нимаики вазифа бўлса, барчасида ишлаб ўз билимини, тажрибасини оширди, оқ-қорани таниб, ўз соҳасида етарлича малакага эга бўлди. Шундан сўнг 1984—88 йилларда Тошкент йўл масофасига бошлиқ бўлди. Хуллас, 31 йил шу ерда — бир ишхонада сидқидилдан меҳнат қилди. 1994 йили эса Салор йўл масофасига раҳбар этиб тайинланди.

— Темирйўлда энг аввал тартиб-интизом бор. Айниқса, йўл хўжалигида йўл усталари, техник-муҳандислар ҳамиша ўқиб-ўрганиб ўз билимларини ошириб боришлари зарур. Сўнг бизнинг соҳада берилган топшириқларни ҳар доим ўз вақтида бажарилишини текшириб туриш керак. Хуллас, поездларнинг хавфсиз юришида юқорида айтилган уч шарт муҳим роль ўйнайди. Айниқса, йўллари оғир ҳудудларда буларга кўпроқ эътибор бериш лозим, — дейди саволга жавоб берар экан Ўткир ака.

3. САЛОР ЙЎЛ МАСОФАСИДА

Тошкент шаҳрининг шимоли-шарқига жойлашган Салор йўл масофаси корхонаси 1955 йилда ташкил этилган бўлиб, 11 даҳага бўлинган, йўлларининг узунлиги 190,8 километр эди. 1965 йилда унинг таркибига 7,5 чақирим Ғарб йўли, бир йилдан сўнг 23,9 чақиримли Келес—Назарбек, 1967 йилда эса 15 километрли Баранж—Хўжакент, 1979 йилда Келес—Сағбон айлана йўли қўшилиб, ҳозирда корхона йўлларининг умумий узунлиги 286 чақиримга етди. Уларнинг асосий қисми биринчи тоифа йўлларидир. Бунинг эса маъноси кўп...

Темирйўлчиларнинг сифат кўрсаткичи балл билан баҳоланиши кўпчиликка яхши маълум. У қанча паст бўлса, йўллар шунча яхши деганидир. Ўткир Файзуллаев 1994 йилда Салор йўл корхонасига ишга келганда йўлларнинг баллик кўрсаткичи юқори эди. Ўша йилиёқ бу кўрсаткич пасайтирилди. Йўллардаги огоҳлантиришлар камайтирилди. Бунга қийшиқ йўлларни тўғрилаш, чўккан жойларни кўтариш каби тинимсиз меҳнат ҳисобига эришилди.

Йўл хўжалиги учун ўта муҳим бўлган юқоридаги кўрсаткичларнинг яхшиланишида Ўткир аканинг, у бошқараётган жамоанинг хизматлари катта, албатта. Чунки Ўткир акадаги ташкилотчилик ва масъулият билан иш юритиш хислатлари жамоадагиларга ҳам юққан. Бу каби яхши хислатлар эса ҳамиша омад ва обрў келтиради.

— Йўлларимизни талаб доирасида ушлаб туришга ҳаракат қиляпмиз. Бу борада Тошкент бўлими ва компания раҳбарлари бизга яқиндан ёрдам беряпти. Мисол учун яқинда кўплаб ёғоч шпалларни ва стрелкали ўтказгични алмаштирдик, — дейди Ўткир ака қилинган ишларга тўхтаб. — Йўлларимизни янада яхшилаш учун туб таъмирлашни тезлаштириш ва таъминотни яхшилаш лозим. Кейин ташилаётган юкларнинг дахлсизлигини ошириш учун уларни қўриқлаш масъулиятини кучайтириш керак. Ортиқча харажатларни камайтириш учун эса кам қатновли йўлларни ёпиш даркор. Сўнг ҳар бир соҳада даромад топиш йўлларини қидириш лозим...

Дарҳақиқат, Ўткир аканинг куюниб айтган бу гапларида маъно кўп. Шунинг учун у бошқараётган корхона жамоаси ўз кучлари билан 1996 йилда шартнома асосида турли хўжаликларнинг йўлларини таъмирлаб беришиб, 1,5 миллион сўм пул топишди. Бу йил ҳам «Ўзбеккабель», «Авиация ишлаб чиқариш» ҳиссадорлик жамиятлари, «нефтбаза», Ғазалкентдаги ойна заводи билан 2 миллион сўмлик шартнома асосида иш бажаришди. Топилган пуллар эса йўл машиналарига эҳтиёт қисмлар олишга, ишчи-хизматчиларнинг моддий манфаатдорлигини оширишга сарфланмоқда.

4. УСТОЗ ВА ШОГИРДЛАР

Ўткир ака узоқ йиллардан буён «Ўзбекистон темир йўллари» Давлат ҳиссадорлик темир йўл компаниясининг йўл хўжалигини бошқариб келаётган Ҳожиаҳмад Мирзааҳмедовни ўзига устоз деб билади.

— Ҳожиаҳмад ака билан 1968 йилдан буён танишман. Ўша йили ҳарбий хизматдан қайтиб Тошкент йўл масофасига ишга келсам, у киши бош муҳандис экан. Барча ишларимда тўғри йўлни кўрсатиб, маслаҳат бердилар. Йўл хўжалигининг ҳамма нозик томонини ўргатдилар. Хато қилсак, койийдилар ҳам. Хуллас, менга муносиб устоз бўлдилар, униб-ўсишимда кўмаклашдилар. Ҳозир ҳам ўз кўмаги, маслаҳатини аямайди, — дейди Ўткир ака устози ҳақида фахрланиб гапирар экан.

Устози ҳақида меҳр билан сўзлаган Ўткир аканинг ўзи ҳозир кўпларга устоз. Салор йўл масофасида у билан бирга сидқидилдан меҳнат қилиб келаётган бош муҳандис Азимжон Қурбонов, катта йўл устаси Бахтиёр Комилов, йўл устаси Рисали Абдуқулов, кесишув навбатчиси Мўмин Зокиров, йўл ёритгичи Люба Ярцова, йўл бригадири Эргаш Расуловлар Ў. Файзуллаевни ўз устозлари қатори ғурур билан тилга олдилар...

Оилада ёлғиз ўзи темирйўлчи бўлган ва бу соҳада узоқ йилдан буён ишлаб келаётган Ўткир Файзуллаевнинг ўғли Ҳабибулло ҳам отасига тортди. У ота изидан бориб, Тошкент темирйўл муҳандислик институтини битириб, Тошкент бўлими йўл хўжалигида 5 йилдан буён муҳандис бўлиб меҳнат қилмоқда. Демакки, энди темирйўлда Ўткир Файзуллаев ёлғиз эмас — у ўз оиласида темирйўлчилар сулоласини бошлаб берган етакчи ҳамдир.

Адҳам ДАМИНОВ.

Эътиқод сабоқлари

ТАФАККУР ШУЪЛАЛАРИ

Иккинчи суҳбат

Халқаро Ислом тадқиқот марказининг мудири, фалсафа фанлари доктори Маҳмудхўжа НУРИТДИНОВ билан мусоҳаба

— Маҳмудхўжа ака, аввалги суҳбатимизда фиқҳий мазҳабларнинг вужудга келиши ҳақида фикр юритган эдик. Мазҳабларга амал қилиш, унинг удумларини маҳкам тутишдир, деб уқтиради кўпчилик билимдонлар. Аслида ҳам шундайми?

— Дастлаб машҳур араб муаррихи Ибн Халдуннинг «Муқаддима» китобидан олинган қуйидаги парчага эътибор берайлик. «Ислом давлати кенгайиб, араблар ўқиш, ёзишни ўрганиб, уларда саводсизлик тугади ва фиқҳ илми камолотга етди ва алоҳида илм сифатида танилди. Шу вақтда арабларда фиқҳ иккига бўлинди; бири аҳли раъй (фикр эгалари ва қиёс аҳли йўли) бўлиб, асосан Ироқ уламоларининг йўли эди. Иккинчи аҳли ҳадис йўли бўлиб, бу Ҳижоз уламоларининг йўли эди. Ироқда ҳадис ривояти оз эди, шу боисдан улар қиёсни кўпроқ қўллар эдилар ва бу борада ўта моҳир эдилар, шунинг учун уларни «аҳли раъй» деб аталар эди. Уларнинг пешвоси Абу Ҳанифа ва унинг асҳоблари эдилар. Ҳижоз аҳли уламоларининг пешвоси эса Молик ибн Анас ва ундан сўнг имом Шофиий эдилар. Булардан ташқари яна бир гуруҳ бор эдики, улар «зоҳирийлар» бўлиб қиёсни инкор қилар ва қиёс асосида шаръий ҳукм олишни рад этар эдилар. Бу мазҳабнинг бошлиғи Довуд ибн Алий бўлиб, унинг фарзандлари ҳамда сафдошлари уни қувватлар эдилар».

Ундан ташқари Ироқда ҳадис ва фиқҳ илмининг пешволаридан бўлган, буюк муҳаддислар имом Саврий, ибн Уяйна, улардан илгари эса имом Нахаий ва бошқалар яшаганлар. Аммо ибн Халдуннинг «Ироқда ҳадис кам эди» деганидан мақсади «Ироқда ҳадис ривоят қилиш оз эди» деган маънода бўлса бу эҳтимолдан йироқ эмас, зеро фуқаҳолар ҳадисларни ёддан билар ва шу билан бирга ҳар бир ҳадиснинг иллатини ва бу ҳадислардан олинадиган ҳукмларни ҳам яхши билар эдилар. Ривоят қилинишича, имом Аъмаш ҳузурига бир киши келиб ундан бир масалани сўрайди, шунда Аъмаш Абу Ҳанифа (р. а) га юзланиб: «Бунга жавоб беринг», дейди. Абу Ҳанифа (р. а) бу масалага тегишли жавоб айтгач имом Аъмаш ундан: «Бунга жавобни қаердан билдингиз?» — деб сўрайди. Абу Ҳанифа (р.а) унга: «Сиз ўзингиз ривоят қилиб айтган фалон ҳадисингиздан олдимда», — дейди. Шунда имом Аъмаш Абу Ҳанифа (р.а) га тасанно айтиб: «Сиз фукаҳолар табибларсиз, биз муҳаддислар эса дорихоначилармиз», — деди. Чунки дорихоначилар ҳар хил дори-дармонларни йиғади-ю, лекин бу дорилар қайси касалга даво бўлишини яхши билмайдилар, табиблар эса бу дориларнинг қайси касалга даво эканини айтиб берадилар. Фукаҳолар — фиқҳий олимлар ҳам айни шундай, бу умматнинг табибларидирлар. Улар қайси ҳадисдан қандай ҳукм олинишини биладилар» деб ёзилади «Тўрт имомнинг ҳаёти» китобида.

Аввало шуни таъкидлаш лозимки, фиқҳий мазҳабга амал қилиш, Қуръон ва суннатни тарк қилиб, ўзимизга ўхшаш бир инсоннинг айтганига амал қилиш дегани эмас. Фиқҳий мазҳабларимиз раҳнамолари аҳли сунна вал жамоа ақидавий мазҳабининг кўзга кўринган алломаларидир. Улар ақида бобида ҳеч қандай хилоф иш қилганлари йўқ, қилишлари мумкин ҳам эмас. Демак, шундай катта уламолар кишиларни Қуръон ва суннатга амал қилмай, ўзларининг фикрларига чорлашлари, умуман мантиққа тўғри келмайди. Фиқҳий мазҳаб имомлари Қуръон ва суннатни кишиларга осонлик билан тушунтирган ва уларга амал қилиш йўлларини мусулмонларга ўзига хос услуб билан баён қилиб берган катта алломалардир. Улар ҳеч қачон ўзларига ортиқча илоҳийлаштириш ёки қандайдир устунликни талаб қилмаганлар. Балки, ўз меҳнатлари, илм, одоб ва тақволари билан мусулмонлар эҳтиромига сазовор бўлган зотлардир.

Уламоларимиз, фиқҳий мазҳаб имомларини ва уларнинг ишларини қуйидаги мисол билан тушунтирадилар: бу дунёдан яхши яшаб, яхши ўтиш худди тоғнинг чўққисига эсон-омон чиқишга ўхшайди. Қуръон ва суннат ўша чўққига чиқишни кўрсатадиган харита ва қўлланма. Мазҳаб имомлари эса ушбулардан фойдаланиб, чўққига чиқишнинг энг осон ва бехатар йўлини топиб, белги қўйиб, осонлаштириб қўйган кишилар. Фиқҳий мазҳабларни инкор қилувчилар эса ўша тоғнинг тагига келиб, харита ва қўлланмаларни олиб, ўзига янги йўл топиб, чўққига чиқишга ҳаракат қилаётган одамга ўхшайди. Илми, кучи, имконияти бўлса чўққига чиқиш эҳтимоли бор. Бўлмаса қулайди. Чўққига чиқишга ёрдам берадиган илм, куч ва имконият эса, камида мазҳаббоши имконига тенг ёки ундан кўпроқ бўлиши керак.

— Мазҳаблар ўртасидаги ихтилофлар бирон англашмовчиликларни келтириб чиқармайдими?

— Асло! Чунки уларнинг барчаси ҳам ислом таълимотига хизмат қилади. Араб тилининг хусусиятларидан яна бири шулки, жумлалар махсус ҳарфлар билан боғланишига қараб икки хил маънони англатиши ҳам мумкин. Маълумки, Қуръони Карим ҳам суннати набавия ҳам араб тилидадир. Ва бу иккала манбаъда ҳам юқорида зикр қилинган, араб тилига хос хусусиятлар бўлиши табиий ҳолдир. Ва бу ўз навбатида ушбу манбаъларга мурожаат қилган алломалар турли маънолар чиқаришига сабаб бўлиши ҳам эҳтимолдан ҳоли эмас. Имомлар орасидаги асосий ихтилоф ҳам ушбу икки манбаънинг маъносини турлича тушуниш оқибатида эканини уламолар қайд этганлар.

Араб тилига хос бўлган ушбу хусусиятлар сабабли машҳур имомлар-мазҳаб бошлиқлари (Оллоҳ уларни раҳмат айласин) орасида Қуръон ва суннатдан ҳукм олишда қандай қилиб ихтилофлар пайдо бўлишига баъзи намуналар зикр қиламиз: Биринчиси, битта сўзни иккита маънода ишлатилиши сабабли бўлган ихтилоф. Масалан, «Қуръ» сўзи кабики бу «Бақара» сурасининг 228-оятидаги, талоқ қилинган аёлнинг идда ўтириши ҳақидаги ҳукмни баён қилган оятда келган: «Талоқ қилинган аёллар уч қуръ (ҳайз ё туҳр) муддатида ўзларини кузатадилар». Ушбу оятдаги «Қуръ» сўзи ҳайз маъносини, ҳам туҳр (поклик) маъносини ҳам билдиради. Арабларнинг сўзларида ушбу иккала маънода баробар ишлатилган. Имомлар ҳам бу оятдаги ушбу сўз шу икки маънонинг бирини билдиришини, иккала маъно учун эмаслигини биладилар. Ва улар бу сўздан шу икки маънонинг қайси бири ирода қилингани ҳақида ўзаро ихтилоф қилганлар.

Имом Молик, Шофеий ва Аҳмадлар бу ерда туҳр (поклик)ни ирода қилинган дейдилар. Абу Ҳанифа ва бошқалар эса ушбу сўздан бу оятда ҳайзнинг ирода қилинганлигини айтадилар. Ва бу иккала гуруҳ уламолари ҳам ўз сўзларини исботлаш учун кўплаб далиллар келтирадилар. Бу ҳақда тафсир китобларида батафсил маълумотлар бор.

Маълумки, мусулмонлар ўз ибодатларига оид ҳукмларда машҳур бўлган тўрт мазҳаб бошлиқларига тақлид қиладилар (эргашадилар). Шуни қайд қилиш лозимки, ушбу машҳур мазҳаблардан қайси бирига бўлса ҳам тақлид қилишлик жоиздур.

— Ҳанафий мазҳабидан — бу ерда албатта мазҳабларни биридан-бирини устун қўйиш, ёки ажратиб кўрсатишдан йироқмиз албатта. Йирик алломалар, файласуфлар, мутасаввиф олимлар етишиб чиққанлар. Уларнинг яратган асарлари нафақат ислом оламида, балки жаҳонда ҳам иззат билан мутолаа қилинадилар бугун...

— Баҳоуддин Нақшбанд, Аҳмад Яссавий, Хожа Аҳрор Валий сингари улуғ мутасаввиф уламоларни назарда тутаётганингизни сезиб турибман. Шубҳасиз уларнинг илмий меросини билишимиз, улардан ўрганишимиз кони савобдир. Лекин Абу Ҳанифанинг шогирдлари ҳам бўлган. Уларнинг орасидан кўплаб муҳаддислар чиққан. Масалан, машҳур муҳаддис Абдуллоҳ ибн Муборак ва бошқалар. Абу Ҳанифанинг ўзидан ҳам шогирдлари бир қанча муснад ҳадислар ривоят қилган ва бу ҳақда иншооллоҳ Абу Ҳанифа ҳақидаги мавзуда батафсилроқ ёритамиз. Абу Ҳанифа биринчи бўлиб илмни тасниф қилган ва уни бобларга бўлиб, тартибга солган зотдирлар. Ундан кейин Имом Молик раҳимаҳуллоҳ зоҳир бўлдилар, кейин Имом Шофеий раҳимаҳуллоҳ, ундан кейин эса Имом Аҳмад раҳимаҳуллоҳ чиқдилар. Бу алломаларнинг ҳар бири ҳақида ўз ўрнида иншооллоҳ батафсил сўз юритамиз. Айни пайтда «мўътадиллик» деб улуғланадиган Ҳанафий мазҳаби ҳақида ҳам батафсил тўхталамиз.

Темур УБАЙДУЛЛО суҳбатлашди.

Инсон ўз касбига фидойилиги билан улуғланади. Абдуфаттоҳ Абдураззоқов ҳам касбига юксак меҳр билан қарайдиган инсонлар сирасига киради. У чорак асрдан буён «Тошкент» меҳмонхонасига жойлашган сартарошхонада мижозларга намунали хизмат кўрсатиб келмоқда.

СУРАТДА: Абдуфаттоҳ Абдураззоқов.

Танловлар

КАСБНИ ЭЪЗОЗЛАБ

Яккасарой туманида «Сартарошлар — моҳир касб устаси» кўрик-танлови бўлиб ўтди.

Кўпгина танловлар ғолиби, халқаро тоифадаги сартарош Лутфулла Носиров раҳбарлик қилаётган «Лутпий» гўзаллик салони байрамона тус олиб, унда «Лутпий» хусусий корхонаси, «Уста-Йўлдош» хусусий корхонаси, «АОО Дилором» хусусий фирмаси, «Модам-Л» хусусий корхонаси, «М-Қодир» хусусий корхонаси, «Диамонд» гўзаллик салони, «Чигит» хусусий фирмаларининг қўли гул сартарошлари ўзаро беллашишга келишди.

Кўрик-танлов иштирокчилари эркаклар ва аёллар сартарошлиги бўйича икки тоифада, яъни 21 ёшгача — ёшлар ва 21 ёшдан катталар — асосий гуруҳ бўлиб, ўз куч-маҳоратларини намойиш этдилар.

Кўрик-танловда усталар эркаклар сартарошлиги бўйича — «Ишбилармон» ва классик усулида, аёллар сартарошлиги бўйича эса «Кечки» ва «Авангард» усулида иш олиб бордилар.

Туман «Маишийхизматуюшма» идораси кўрик-танлов ўтказилишининг асосий ташкилотчиси бўлиб, тадбирнинг юксак даражада ўтиши учун барча қулайлик ва шароитларни яратиб берди.

— Бугунги кўрик-танловни ўтказишдан асосий мақсад — ёш, истеъдодли мутахассисларни аниқлаш, сартарош усталарининг маҳоратини ошириш ва хизмат кўрсатиш бадиий-эстетик даражасини юксалтиришдир, — дейди биз билан суҳбатда «Маишийхизматуюшма» раиси Т. К. Насруллаев. — Шаҳримизнинг бошқа туманларида бўлиб ўтган кўрик-танловлардан биз ўтказаётган тадбиримизнинг фарқи шундаки, биз учта халқаро кўрик қатнашчиларини меҳмон сифатида жалб этдик. Улар ўз маҳорати билан ёш истеъдодларни руҳлантириб, малака даражасини яна бир поғонага кўтаради деган умиддамиз.

Суҳбатимизга кўрик-танлов ҳомийси — Савдо, хизмат кўрсатиш ва халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш департаменти туман бошқармаси бошлиғи О. Асадуллаев ҳам қўшилди.

— Ташкилий қўмитамиз бир ой мобайнида кўрик-танлов қатнашчилари билан бевосита иш олиб борди. Ишлаб чиқилган режа бўйича республикамизнинг машҳур усталари А. Йўлдошев ва Е. Чурикова мураббийлигида машқлар олиб борилди. Кўрик-танловни байрамона тусда ўтказиш учун ғолибларга махсус совғалар таъсис этилди.

Ва ниҳоят орзиқиб кутган дақиқалар ҳам етиб келди. Ҳакамлар ҳайъати раиси Э. Г. Степанова кўрик-танлов натижаларини эълон қилди. Бу натижаларга кўра биринчи ўринни: аёллар соч турмаклаш бўйича «Лутпий» хусусий корхонаси вакили Лена Эрдман, эркаклар сартарошлиги бўйича «Чигит» хусусий фирмаси вакили Дониёр Хожиев ва ёш усталар тоифасида «Усто Йўлдош» хусусий фирмаси вакили Абдубоқи Юнусов эгалладилар.

Очил ҲАЗРАТОВ.

«Алпомиш»нинг 1000 йиллиги олдидан

УСТА ДОСТОН АЙТГАНДА

Оғзаки ижоднинг гўзал намуналаридан бўлмиш «Алпомиш» қаҳрамонлик эпоси ҳақида гап кетар экан, бундай асарлар кўпроқ чўққилари осмону фалак билан туташиб кетган тоғлар, уфқи кўринмас кенг яйлов-ўтлоқлар, ястаниб ётган баланду паст қирадирлар бағирларида яшаётган танти, марду майдон ва довюрак кишилар даврасида яратилиб, суяк сурган ҳолда куйлаб келинган, деган ақидани айтадилар. Дарҳақиқат, эпос эпикликни ёқтиради. Эпик макон, эпик замон, эпик замин, эпик тантилик, жангарилик, қолаверса, эпик тасвир «Алпомиш»нинг қон-қонига сингиб кетган. Узоқ-яқинни менсимайдиган, тўсиқ-ғовлардан чўчимайдиган, алпомишнамо, бошқача айтадиган бўлсак, сувда чўкмайдиган, ўтоловда ёнмайдиган, ўқ-ёй олмайдиган паҳлавонлар кўпроқ қишлоқ-овулларда яшайдилар ва достонлар, қўшиқлар қаҳрамонларига айланадилар. Бу деган сўз — катта-кичик шаҳарларда қаҳрамонлик достонлари яратилмайди ва яшамайди, деган сўз эмас.

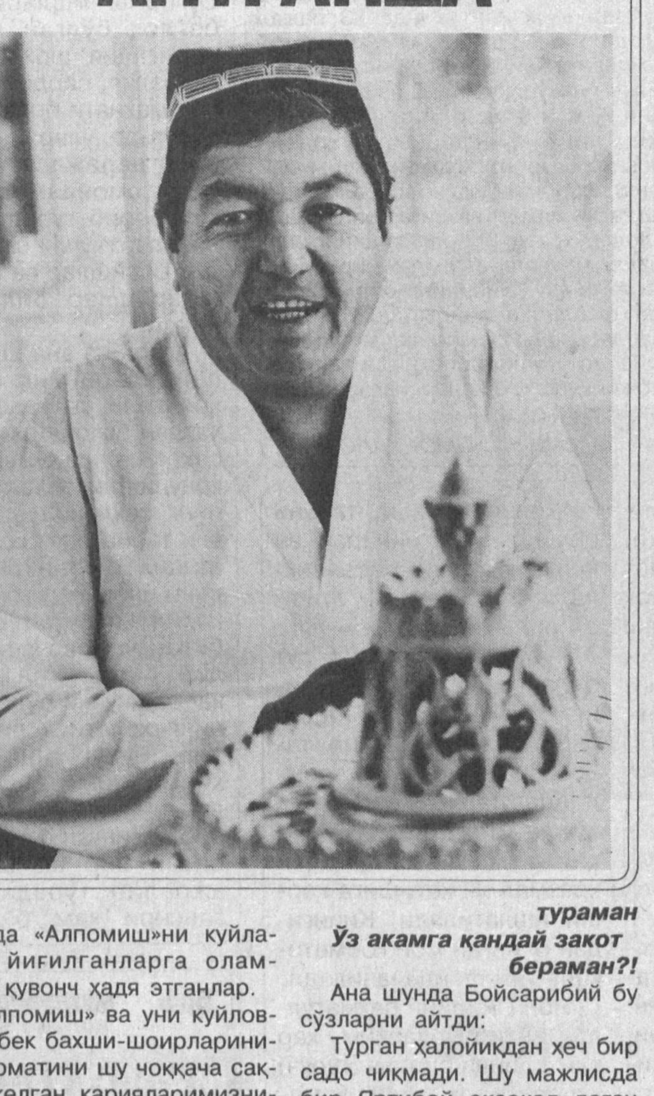

Ҳар қандай шаҳар, жумладан Шарқнинг азалий машъали Тошкентимиз ҳам қадим-қадимлардан ўз бахшиси, ўз «Алпомиш»ию алпомишхонларига эга бўлган ва бу ҳол авлоддан-авлодга ўтиб келган албатта. Кўлимизда тошкентлик бахши-шоирлар ва улар қайси достонларни ёқлаб-ёқтириб куйлаганликлари ҳақида аниқ маълумотлар ҳозирча йўқ. Аммо, бундан бир неча йил аввал «Оқшом» газетасининг ташаббуси билан бошланган ва дастлабки жуда қимматли, бебаҳо маълумотлар ҳамда материалларни қўлга киритган «Қадимий Шош фольклорини излаб» илмий экспедициясида (К. Маҳмудов, О. Ҳакимова, М. Исҳоқов, С. Алимов, С. Носиров ва бошқа фидойи илмий ходимлар, аспирантлар қатнашган эдилар) «Алпомиш» достони билан боғлиқ анча-мунча қайдларга дуч келиб, уларни қаламга олган эдик. «Алпомиш» достонини бошқа эпослар қатори қиссахонлик йўли билан жамоа бўлиб ўқишлар, гап-гаштаклар, тўй-томошаларда ижро этишлар, айрим сўзамол, чечан ёшларга достонни бошдан-охир ёдлатишлар, энг қизиғи, санъатга мойил хонадонларда «Алпомиш» достони ва шу номдаги томошалардан айрим парчаларни «саҳналаштириш»лар шулар жумласидандир. Кишилар, хусусан, ўсиб келаётган ёшларда баҳодирлик, орият, одамийлик, тантилик, олийжаноблик хислатларини шакллантириш ва ўстиришда муҳим роль ўйнаган.

Тўпланган маълумотлардан кўринадики, баъзи бир хонадонларда «Алпомиш» достони ҳафталаб, ойлаб, ҳатто йиллаб мутолаа қилинган. Баъзи ўзига тўқ, маърифатли хонадонлар ҳатто узоқ-яқинларда яшовчи халқ бахши-шоирларини вақти-вақти билан таклиф қилиб, йиғин-маъракаларда «Гўрўғли», «Рустамхон» достонлари қаторида «Алпомиш»ни куйлатиб, йиғилганларга олам-олам қувонч ҳадя этганлар.

«Алпомиш» ва уни куйловчи ўзбек бахши-шоирларининг ҳурматини шу чоққача сақлаб келган қарияларимизнинг айтишларича, наманганлик машҳур бахши Раззоқ Қозоқбой ўғли, самарқандлик Фозил Йўлдош ўғли, Муҳаммадқул Жонмурод ўғли Пўлкан, Ислом шоир Назар ўғли каби ўнлаб бахши-шоирлар вақти-вақти билан Тошкенти азимга келиб, достон-термалар, шу жумладан «Алпомиш»ни айтганлар.

Тошкент алпомишхонлиги ҳақидаги деяётганларимизнинг исботи ҳақидаги ўнлаб мисоллардан бири — ўзимиз гувоҳи бўлганимиз ҳақида бугун ҳикоя қилмоқчимиз.

Баҳонаи сабаб билан бир гуруҳ журналистлар билан тошкентлик уста ганчкор — Ўзбекистон Бадиий академиясининг аъзоси, Саидасрор ҳожи Саидмухторҳожиевнинг хонадонида бўлишга тўғри келди. Суҳбат-гурунгимиз бошданоқ қизиқарли тус олди. Қизиғи, Саидасрорҳожи гапни «Алпомиш»дан бошлади. У, халқимизнинг бу буюк эпосидан бир парчасини ёддан ўқий кетди.

«Оҳ урганда кўздан оқар
селоб ёш,
Маслаҳат бер, ўн минг уйли қариндош,
Барчинойим бўй етгандир қаламқош,
Золим билан ҳаргиз бўлманглар йўлдош,
Қўнғирот элдан молга закот келибди,
Маслаҳат бер, ўн минг уйли қариндош!
Дардли қул дардимни кимга ёраман,
Айрилиқ ўтига бағри пораман.
Мўна элда сиғинди бўб тураман
Ўз акамга қандай закот бераман?!

Ана шунда Бойсарибий бу сўзларни айтди:

Турган ҳалойиқдан ҳеч бир садо чиқмади. Шу мажлисда бир Яртибой оқсоқол деган бор эди... Яртибой ўрнидан туриб, маслаҳат шул-да, деб Бойсарининг сўзига жавоб бериб, Бойсарига қараб бир сўз деб турибди.

Маслаҳат бермаймиз Бойсарибойга,
Осилмаймиз Бойбўрининг дорига,
Биринг ака, биринг ука, Бойсари,
Маслаҳатни, шоҳим, ўзинг биласан.

Мезбон тилидан «Алпомиш» сўзлади, биз тингладик. Қоражон бўзлади — меҳмонлар қулоқ осди... Барчин қалбларни титратди, Қалдирғоч «оҳ»лар чекиб, кўзларимизни намлатди...

Ҳа, уста, ганчга тил киргизадиган, тошга ҳаёт ато қиладиган — Саидасрорҳожи «Алпомиш»дан шундай қуйма мисраларни бир ипга марвариддек тизиб, ширали, ёқимли оҳангларда бизга етказардики, бамисоли қаршимизда моҳир санъаткор, сеҳрли воиз, халқ шеъриятининг нозик қирраларигача англовчи бахши тургандай эди.

Уста тилидан «Алпомиш» достони дунё поэзиясининг нодир намуналаридан эканлигини, у соф муҳаббат, дўстлик, биродарлик, қаҳрамонлик, довюраклик, тантилик достонлигини, унда Ватан ва ватанпарварлик, эл-юртга садоқат каби юксак ва гўзал инсоний идеаллар улуғланганлигини қайта «кашф» этдик. Уста чарчаш нималигини билмай бўзларди, биз эса вужудимизни қулоққа айлантириб тингладик. Айниқса:

Давлат қўнса бир чивиннинг бошига,
Семурғ салом бериб келар қошига...
От чопса гумбурлар тоғнинг дараси,
Савашда билинар йигитнинг сараси...
Созандалар созни чертар қўл билан,
Ёмон одам куйдиради тил билан
Хўжа келса чиқар мурид нозири,
Хотин бўлмасмикан эрнинг вазири...
Гул кетар бўлса, гулистон эмранар.
Шаҳар вайрон бўлса султон тебранар.
Мол борида ҳамма одам дўст эди,
Бошдан давлат қайтса, туққан эмранар.
Ушбу дамнинг дамларини ҳам дема,
Бошинг эсон, давлатингни кам дема.

каби пурмаъно мисралар уй соҳиби — Саидасрорҳожи тилидан айтилганда «Алпомиш» достони маъно-мазмун жиҳатдагина эмас, балки гўзал, нафис бадиий юксаклиги билан ҳам жаҳон халқлари эпосларидан нақадар устун эканлигига қайта-қайта қойил қолдик.

Ўша куни Саидасрорҳожи уста хонадонида алпомишхонлик анчагина давом этди. Гоҳ хонадонда, гоҳ устанинг устахонаси — «Саидасрорасал» фирмаси жойлашган Акмал Икромов тумани, Улуғбек кўчаси, 48-уйда «Алпомиш»дан катта-катта парчалар, қуйма мисралардан кўплаб тингладик.

Саидасрорҳожи шундай деб қолди:

— Мен ҳар гал каттароқ ишга қўл урсам Алпомишни, Рустамларни ёдга оламан. Зеро, халқимизнинг бу қаҳрамонлари куч-қудрат, ақл-идрок ва фаҳм-фаросат, орият, виждон, қолаверса енгилмаслик, озодлик рамзларидирлар. Аслини айтганда «Алпомиш» достони бизнинг хонадонимизнинг азалий меҳмонидир. Ҳа, азал-азалдан «Алпомиш»дан ўқиш, уни ёдлаш ва бу каби қаҳрамондан ибрат олиш оиламиз учун бир анъанага айланган. Мен ана шу қиёси йўқ достонимизнинг минг йиллик тўйига муносиб тўёна билан қатнашишни кўнглимга тугиб қўйдим.

... Биз халқимиз орасида шундай достонсевар, ўзига хос алпомишшунослар борлигидан фахр, ғурурларга тўлган ҳолда Саидасрорҳожи билан хайрлашдик.

Малик МУРОДОВ,
Ўзбекистон Республикаси фан арбоби.

Анжуманлар

МУҲАНДИСЛИК — ПОЙДЕВОР СОҲА

Эртага — 18 июнь куни Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги қошидаги Олий ва ўрта махсус мактаб муаммолари институтида «Профессионал таълим, фан ва ишлаб чиқаришда интеграция» мавзусида илмий анжуман иш бошлайди. Ушбу анжуманда кўриладиган масалалар юзасидан Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти кафедра мудири, машинасозлик бўйича халқаро IFTOMM ташкилоти қўмитаси аъзоси, халқаро муҳандислик академияси мухбир аъзоси Анвар Жўраев билан суҳбатлашдик.

— Мамлакатимизда «Таълим тўғрисида»ги қонун, Кадрлар тайёрлаш бўйича миллий дастур қабул қилинишининг аҳамияти ҳақида гапириб берсангиз. Олий таълимдаги ислоҳотлар бўйича ҳозирда ечимини кутаётган муаммолар борми?

— Ушбу иккала ҳужжатдан келиб чиқадиган асосий мақсад таълимни жаҳон андозаларига мос тизимга ўтказиш ва халқаро талабларга мос юқори сифатли кадрларни тайёрлашдан иборат. Шу билан бир қаторда биз таълим тизимидаги шу кунгача мавжуд ижобий услубларимизни етарлича сақлашимиз даркор. Аввалambор биз тайёрлаётган бакалавр кадрлар хориждагилардан тубдан фарқ қилади. Яъни бизда базавий олий маълумот билан бирга етарлича ихтисослик бўйича ҳам илм берилади. Яъни бизда бакалавр-ихтисосчи сифатида кадрлар тайёрлаш амалга оширилмоқда. Бунда ихтисослик фанларнинг ўқитилиши ҳисобига умуммуҳандислик фанларининг ўқитилиш ҳажми кескин қисқартирилмоқда.

Ушбу қисқартиришлар техниканинг барча соҳалари бўйича бўлажак бакалаврлар, магистрлар, фан номзодлари, фан докторлари пойдевор умуммуҳандислик фанлари бўйича савиялари паст бўлишига олиб келади. Масалан, агарда ишлаб чиқаришда маҳсулот сифати паст бўлса дарҳол тайёрлаш технологиясига ўзгартиришлар киргизиб, сифатни ўз ўрнига келтириш мумкин. Лекин таълим тизими маҳсулининг сифати ўн йиллардан сўнг маълум бўлади. Бундай ҳолатни унутиш учун бир авлоднинг умри етармикан?

Иккинчидан, ҳозирги кунда биз дунёдаги энг етакчи технологияларни сотиб олиб ўзлаштирмоқчимиз. Бунда ускуна ёки машиналарни нафақат ишлатишни, балки таъмирлашни ҳам билишимиз, келажакда эса уларни ўзимизга хос қилиб мукаммаллаштиришимиз, яъни етакчи технология яратувчи давлатлар қаторига қўшилмоғимиз зарур. Учинчидан, бир қатор йўналишлар бўйича бакалаврларни ва магистрларни тайёрлашга ҳали етарлича базис йўқ. Шунинг учун ўқув режаларини тузишда, Россия ўқув режаларини андоза қилиб ишлатиш ҳар доим тўғри келавермайди. Масалан, биз ҳозир етакчи чет давлат технологияларини ўзлаштиришга кенг маънода киришмоқдамиз. Малакали кадрларимиз ишлаб чиқаришда ушбу технологияларни жорий қилиш билан бирга ишлаш ва таъмирлашни, керак бўлса (бу асосийси) технология ва ускуналарни ўрганишлари, такомиллаштиришлари мақсадга мувофиқ. Шундагина юксак технологиялар ва ускуналар яратувчи мамлакатга айланамиз. Бунинг учун техник илмий пойдевор зарур.

— Сизнингча, олий таълим ўқув режаларини тузишда умуммуҳандислик фанлари бўйича етакчи олимларнинг иштироки қай даражада бўлиши керак?

— Бакалаврлар ва магистрлар учун ўқув режаларини асосан мутахассислик кафедралари ўқитувчилари тузмоқдалар. Улар ҳатто умуммуҳандислик фанлари бўйича етакчи олимлардан маслаҳат ҳам сўрамасдан, мазкур долзарб муаммони бир тарафлама ҳал қилмоқдалар. Яъни ўқув режаларининг сифати уларнинг савияларига мос бўлиб қолмоқда. Олий ва ўрта махсус мактаб муаммолари институти олимлари дастлаб намунавий ўқув режаларини тузиш бўйича зарурий тавсияларни берган эдилар. Лекин у амалда ижобий силжиш бермади.

— Пойдевор умуммуҳандислик фанлар жамланмасига қайси асосий фанлар киради?

— Пойдевор умуммуҳандислик фанлари қаторига чизма геометрия, чизмачилик, назарий механика, материаллар қаршилиги, амалий механика, механизм ва машиналар назарияси, электротехника, автоматика, машина деталлари, гидравлик гидромашиналар, электроника ва шунга ўхшаш қатор фанлар киради.

— Юқори малакали кадрларни тайёрлаш учун қандай йўл-йўриқларни тавсия қиласиз?

— «Катта карвонга — катта йўл керак», — дейди халқимиз. Халқаро андозаларга мос келадиган кадрларни тайёрлашда умуммуҳандислик фанларини ўқитиш ҳажмини камайтириш асло мумкин эмас, яъни ўқув режаларини тузишда умуммуҳандислик фанлари бўйича етакчи олим ва ўқитувчиларнинг маслаҳатларини инобатга олиш зарур. Техника соҳасида биз тайёрлаётган бакалавр ва магистрларнинг савияси нафақат халқаро жаҳон андозаларига жавоб бериши, балки улардан ҳам юқорироқ бўлмоғи зарур. Чунки мамлакатимиз келажакда энг янги технологияларни яратувчи давлатлар жумласига кириши зарур. Бу эса ўз навбатида техник фанларнинг амалдаги пойдевори бўлгандагина амалга ошириш мумкинлигини тақозо этади.

Илгари вазирлигимиз қошида умуммуҳандислик фанлари бўйича илмий-услубий бирлашма бўлиб, юқорида санаб ўтилган фанлар бўйича ўқитиш услублари, уларни такомиллаштириш, адабиётларни буюртма асосида яратиб, илмий тараққиёт ва уни ўқув жараёнларига татбиқ масалалари кўриб чиқиларди. Ҳозирда шунга ўхшаш жамоатчилик ташкилоти йўқ. Шундай бўлсада, биз шу пайтгача мавжуд бўлган ҳаракатларимизнинг таъсири билан ўзаро учрашиб фикр алмашиб турибмиз. Менимча, бу етарли эмас. Бундан ташқари, юқоридаги фикрлар матбуотда тез-тез ёритилиб турилиши керак.

Абдуназар НУРМАТОВ суҳбатлашди.

Назм

ОТА НИДОСИ

Тириклик чоғимда етмай қадримга,
Ўғлим, насиҳатим писанд қилмайсиз.
Раъйимга юрмай сиз ҳеч шод этмайсиз,
Қайтар дунёку бу вале билмайсиз.

Келур вақти қазо кетарман мен ҳам,
Омонат танамни тарк этади жон.
Гардимни тополмай кўзларингиз нам,
Келмасман қайта ҳеч айланса жаҳон.

Сиз борсиз, оламда мендан бахтли йўқ,
Ўғлим бор деб мудом кўнглим эли тўқ.
Ўғлим, сизга боғлиқ умидларим мўл,
Юрагим орзуга эди лим тўлиқ.

Оғриса жонингиз дармон изладим,
Зор гирён ҳозиқу Луқмон изладим,
Тиканни кўрмадим сизга ҳеч раво,
Елкамда кўтариб суюб сизладим.

Емасдан едирдим, киймай кийдирдим,
Умидим кўп эди сиздан, эй ўғлон.
Кетиб куч-қувватдан кексайган маҳал,
Бўлурмисиз дедим жисмимга дармон.

Тилагим шу, эй ўғлим, болангизга бош бўлинг,
Ҳамиша сизни Аллоҳ асрасин паноҳида.
Оилангиз осмону порлаган қуёш бўлинг,
Гулдек яшнанг, дам-бадам одамлар нигоҳида.

Аё ўғлим, зоримни ёдда сақлангиз мудом:
Қайтар дунё, сизга ҳеч бемеҳрлик қайтмасин.
То ҳаётман иззатла қадрлангиз субҳу шом,
Фарзандингиз нишдайин оғриқ сўзлар айтмасин...

Соғ юринг, ўғлим, бошингиз тошдан бўлсин,
Расо бўлиб ақлингиз, юзингиз нурга тўлсин.
Отангизман, ҳамиша рози бўлурман сиздан,
Ёмонлик раво кўрмам, чеҳрангизда бахт кулсин.

Тожибой НАЗАРОВ.

Қатралар

ТАШВИШЛИ КУНДА

— Сиз билан бир умр қадрдон бўлишга кўнглим «чопмаяпти», — деди шарттаки одам янги танишига.

— Нима деганингиз бу? — ҳайрон бўлди таниши.

— Қувончли дамларда ҳамдард бўлган ошнангизни мақтаб, ғам-ташвишли кунингизда ўзидан кечиб ёрдам берганни эса унутдингиз. Кўнглимнинг чопмаётгани шундан, — деди шарттаки одам.

ШУКРОНАЛИК

Абдулла деҳқон билан уватларда ёнбошлаб кўп дил топишганман.

— Ўзингиз билган ўша ҳовлиқма деҳқонга қийин экан. Нега дерсиз? — деб қолди у бир кун.

— Ўзингиз айтақолинг.

— Бир кун унга: «Маънавиятга ҳам қизиқсангиз меҳнатингизнинг ҳузур-ҳаловатини тотийсиз, бўлмаса...» деб қолувдим, қовоғидан «қор» ёғиб, «китоб керак бўлса сотиб оларман», деди. Уни бой деса бўладими?

— Бой деёлмайман. Бойлиги ортиб борсаям шукр дейишга тили соқов. Нолишга-чи бийрон. Назаримда бойлиги маънавий қашшоқлик botқоғига ботган. Кўнглига аро таскин беришга ожиз.

— Ундан зада бўлган кўнглимни яйратиб юбордингиз, — деди Абдулла ака мендан миннатдор бўлиб. — Ундан давлатимиз кам бўлсаям, «чақ-чақ»лаб юрганимизга беадад шукр.

ҲАСАДЧИЛАР ҲАМ...

Ёш ҳасадчи қари ҳасадчидан:

— Ташвишингиз оғирроқми? — деб сўради.

— Оғирлигидан зил-замбил бўлиб кетаяпман. Сабабини биларсан.

— Билсам сўрармидим, устоз.

— Биринчидан қўшнимнинг боғи ҳосилга кирди. Бунга бир куяман. Иккинчидан томорқам чўлдек қупқуруқ. Бунисига икки куяман. Кўнглим хиралигидан ўз ишимга қўлим бормаса бунисига уч мартадан куяман. Хўш, нега тиржаясан? Дардимга ҳамдард бўлиш ўрнига... — деди қари ҳасадчи алам билан.

— Менинг ҳам дардим ўзимга етарли. Сизникига шерик бўлсам ҳасад оловингиздан куйиб ёнурмен. Аслида ёш ҳасадчи ичида «баттар бўл» дея қувониб, унинг азобидан дили ором оларди.

Ҳасадчи ҳам ҳасадчини кўролмайди.

ИБРАТЛИ ГАП

Отадан сўрашди:

— Катта ўғлингизнинг топиш-тутиши яхши-ку, рўзғорида файз-барака йўқроқ. Кичигингизнинг топиши камроқ бўлсаям дастурхони тўкин, чиройли. Боиси нима?

— Гапнинг лўндасини айтсам, — деди ота, — катта ўғлимга нафс ҳукмронлик қилади. Кичик ўғлим эса нафсига ҳукмронлик қилади.

— Гапингиз барчага ибратли, раҳмат, — дейишди.

Ғани АБДУЛЛАЕВ.

Диллашув

АЁЛЛАР ХИЗМАТИДАГИ АЁЛ

Кишининг ўз касбига бўлган фидойилиги қай даражада эканлиги нима билан ўлчанади? Ўз соҳасини мукаммал ўзлаштирганлиги биланми? Ёки бир касбда узоқ йиллар ишлаб қўйгани биланми? Бу саволларга жавоб топмоқчи бўлсангиз албатта шифокорлик касбини танлаганлар билан гаплашинг. Лекин тиббиётнинг ҳам турли соҳалари бор. Биз ҳозир фикр юритмоқчи бўлган соҳага ҳамма ҳам журъат билан бора вермайди. Чунки бу соҳа одамдан ўта фидойилик, касбга садоқат, мардлик ва қолаверса жасорат кўрсатишни талаб этади.

Ана шундай фидойи инсонлар ҳақида гап кетганда кўз ўнгимизда 2-Тошкент Давлат тиббиёт институти «Юқумли тропик касалликлар» кафедраси мудири, тиббиёт фанлари доктори, профессор Муборак Аҳмедованинг қиёфаси гавдаланади. Бу инсон одамлар соғлиғи учун хавфли ҳисобланган турли юқумли касалликлар устида узоқ йиллар тадқиқот ишларини олиб борган.

— Сиз бошқараётган кафедра нафақат республикамизда, балки Марказий Осиё мамлакатлари орасида ягона ҳисобланар экан. Шу боисдан кафедрада олиб борилаётган ишлар ҳақида гапириб берсангиз.

— Илгари талабаларга бир қатор фанлар қаторида «Тропик касалликлар» мавзусида умумий дарслар ўқитиларди. Сўнгги йилларда ҳамкорлик алоқаларининг ривожланиши, хорижий мамлакатлардан кўплаб талабаларнинг келиб 2-Тошкент Давлат тиббиёт институтида таҳсил олишлари кафедрамизнинг ташкил топишига туртки бўлди. Мустақил республикамизнинг жаҳонаро ўз нуфузига эга бўлиб бораётганлиги қалбимизни фахр ва ифтихор туйғуларига тўлдирмоқда. Бизнинг олимларимиз, кўплаб тажрибали мутахассисларимиз, ишбилармон ҳамда тадбиркорларимизнинг ижодий, илмий ва иш сафарлари билан чет элларда бўлишлари, шунингдек, жаҳоннинг турли бурчакларидан ташриф буюрган хорижий мутахассислар ва бошқаларнинг мамлакатимизда ишлаётганликларини эътиборга олсак бўлғуси шифокорларимиз нафақат ўлкамизга хос бўлган касалликлар, балки бошқа минтақаларда учрайдиган турли касалликлардан ҳам хабардор бўлсалар фойдадан холи бўлмайди. Кафедрамизнинг илмий ходимлари талабаларга дарс бериш билан бир қаторда мамлакатимиздаги амалиётчи шифокорларнинг, жумладан, терапевт, педиатр, инфекциончи малакасини ошириш борасида ҳам амалий ишлар олиб боради. Шунингдек, шифокор олимларимиз тропик касалликларнинг барча турларини ўрганиш, олдини олиш ва қарши курашиш чораларини ишлаб чиқиш борасида кенг кўламли изланишлар олиб боришади. Бизнинг бир неча йиллардан бери шуғулланаётган асосий илмий изланишларимиздан яна бири «Туғруқ ёшидаги аёлларда вирусли гепатитнинг кечиши» мавзусидир.

- Муборак опа, нега сиз шифокор бўлишга, аниқроғи юқумли касалликлар шифокори бўлишга аҳд қилгансиз?

— Гапнинг очиғи, мактабда ўқиб юрган чоғларимдаёқ шифокор бўлишни орзу қилардим. Шифокорлик менинг назаримда касб эмас, шифокорлик — ҳаёт мазмуни. Ҳаёт мазмунини эса қалб амри белгилайди. Бировга «Сенинг қалбинг фалон деяпти», деб бўлмаганидек «Сен фалон касбни танла», деб ҳам бўлмайди. Акс ҳолда бундай «маслаҳат»га қулоқ солган одам ҳаётда қаттиқ адашиши мумкин. Айниқса бу ҳолни тиббиёт соҳаси кечирмайди.

Энди мутахассислик масаласига келсак, менинг энг яқин дугонам ҳомиладорлик пайтида сариқ касаллигига чалиниб анча қийналди. Туғилган фарзанди вафот этди. Дугонам бечоранинг чеккан азоблари-ю, фарзандининг қийналиб нобуд бўлгани мени қаттиқ изтиробга солди. Ундан кейин болаларни жуда ҳам яхши кўраман. Айтадиларку, аёллари соғлом бўлган юртнинг болалари ҳам соғломдир. Зеро, келгуси авлод саломатлигига асос яратиш учун аввало соғлом фарзандлар туғилишини таъминлаш зарур. Шунинг учун оналарнинг соғлиғи, айниқса ҳомиладор аёллар соғлиғи билан боғлиқ бўлган масалалар мени қизиқтирди. Бу барча қизиқишларим менинг номзодлик ва докторлик диссертацияларимда ўз аксини топди. Кафедрамизда олиб борилаётган илмий изланишлардан асосий мақсад аввало, туғруқ ёшидаги аёллар саломатлигини муҳофаза қилишга қаратилган. Вирусли гепатитлар жигар касалликлари орасида марказий ўрин тутувчи, энг кўп тарқалган касаллик ҳисобланади. Бу касаллик эркаклар ва аёллар орасида бирдек учрасада, аёлларда оғирроқ кечади. Вирусли гепатитлардан бўладиган оғир асоратлар ҳамда ҳаётдан кўз юмиш каби оқибатлар эркакларга нисбатан аёлларда уч марта, ҳомиладор аёлларда эса тўққиз баравар кўп кузатилади.

Бу борада олиб борган илмий изланишлар натижасида иккита докторлик ва битта номзодлик диссертациялари ҳимоя қилинди. Уч аспирантим илмий изланишларини давом эттирмоқдалар. Учта монография, бир қатор илмий мақолалар, услубий қўлланмалар, дарсликликларни чиқардик. Ҳали қиладиган ишларимиз, режаларимиз талайгина.

— Халқимизда «Устоз — отангдек улуғ» деган мақол бор. Устозларингиз ҳақида ҳам гапириб ўтсангиз.

— Илм йўлидаги дастлабки муваффақиятларимда устозларимдан профессор Римма Одиловна Рашидова ва москвалик домлам, профессор Анна Васильевна Змизговаларнинг ҳиссалари беқиёс бўлган. Шу инсонлар кўмаги билан мен илмнинг катта йўлига дастлабки қадамларни қўйганман. Шу боисдан ҳам улуғ халқимга юқори малакали, чин дилдан хизмат қиладиган шогирдлар тайёрлаш менинг асосий ва эзгу мақсадларимдан биридир.

— Шу ўринда шогирдларингиз тўғрисида ҳам икки оғиз тўхталсангиз...

— Биласизми, ҳар бир

олим ўз ҳаёти давомида бир қатор шогирдлар тайёрлайди. Халқимизда «Шогирди йўқ устоз, гўё мевасиз дарахт» деган нақл бекорга айтилмаган. Тиббиёт фанлари доктори Татьяна Витальевна Печеницина, тиббиёт фанлари номзоди Мавлуда Каримова, Фарида Баҳромова, Фарруҳ Саидов, Асадулла Насруллаев каби шогирдларим билан фахрланаман.

— Ҳаётда ҳали ушалмаган орзуларингиз борми?

— Орзулар... Ҳар бир инсоннинг кўнглида бир талай орзулари бўлса керак. Мен ҳам кўнглимдаги анча орзуларимга эришдим. Бу эса янгидан-янги орзуларга йўл очмоқда. Яна бир катта орзуим, у ҳам бўлса, вирусли гепатит билан касалланган ҳомиладор ва эмизикли аёлларни даволайдиган илмий ихтисослашган марказни ташкил этиш.

—Муборак опа, мана сиз олимасиз, каттагина жамоага раҳбарлик қиласиз, талабаларга маърузалар ўқийсиз, ёш олималарнинг ишига илмий раҳбарсиз, бир қатор беморларнинг жонига оро кирувчи шифокорсиз. Буларнинг барчаси сизни аёл киши сифатида чарчатиб қўймайдими? Шахсий оилавий ҳаётингизда турли муаммоларни келтириб чиқармайдими? Сири нимада?

— Сири бор. (Муборак опа самимийлик билан кулади). Аввалambор, мен жудаям иродали аёлман десам муболаға бўлмас. Турмуш ўртоғим жуда ақлли, инсон қалбини тушунадиган баъмани инсон. Турмуш ўртоғим — Баҳодир Аҳмедов ҳам шифокорлик касбини улуғлаб келаётганлардан. Улар ишда ҳам, оилавий муаммоларни ҳал этишда ҳам менга доимо қўшқанотлар. Ахир бекорга айтишмайдику «Қанот жуфт бўлса, парвоз юқори бўлади», деб. Биргаликда уч фарзандни вояга етказдик. Ҳаммалари ҳам уйли-жойли. Икки фарзандимиз шифокор. Олтита набирамиз бор. Ишдан чарчаб келганларимда келиним Гўзалхоннинг очиқ чеҳрасини кўриб, қизларим ва ўғилларим қаторида куёвларимнинг шодон кулгиларини эшитиб, бири-биридан ширин набираларимнинг тўполонларини кўриб барча нарсани унутаман. Аёл киши учун бундай оддий оилавий қувонч ҳамда севимли ишдан ортиқ катта бахт бўлмаса керак.

Суҳбатдош
Дилором ЖАВҲАРОВА.

ХАНДАЛАР

— Биласанми, хўрозимиз жуда танбал чиқдида!

— Йўғ-э, наҳотки?!

— Мана битта мисол: қўшнимизнинг хўрози қичқирса, гапини тасдиқлаб, бошини лиқиллатиб туради.

* * *

Ўқитувчи ўқувчилардан қишда куннинг қисқа, ёзда узун бўлишини мисоллар билан айтиб беришларини сўрабди. Бир бола ўрнидан туриб дебди:

—Устоз, қишда ҳаво салқинлиги учун кун қисқариб қолади. Ёзда эса бунинг акси. Кун иссиқда чўзилиб, ўзўзидан узаяди.

* * *

Бемор: Жаноб доктор, тишим оғрияпти.

Врач: Сезаяпман, лекин қайси тишингиз?

Бемор: Ёнғоқ билан бодомни кўп чақадиган тишим.

* * *

Хаёлпараст: Ёнингизда соатингиз борми?

— Ҳа, бор!

— Раҳмат, шошиб турган эдим.

* * *

— Алло, Алло! Синоптиклар идорасими?

— Ҳа, худди шундай. Нима хизматлар бор эди?

— Учиб кетаётган самолётимизда нуқсонлар бор экан, фожиа юз бериши мумкин.

— Тезлик билан ерга сакранг!

— Аммо бизда парашют йўқ-да!

— Бугун ҳаво яхши, парашютга ҳеч қандай эҳтиёж йўқ.

Баҳриддин ТУРҒУНОВ.

Жаҳон санъати юлдузлари

ҲАЛОЛ ШУҲРАТ

Дунёга машҳур Нью-Йорк шаҳридаги ҳашаматли бинолардан бирининг олдига енгил машина келиб тўхтади-да ундан нозиккина қиз тушиб, бинонинг ичига кириб кетди. Учрашув олдиндан келишилганлиги учун уни уй эгаси куттирмасдан қабул қилди. Ходима Голливуднинг машҳур кинокомпанияларининг бирида суратга олинаётган янги фильмнинг сценарийсини олиб келганди. Уй эгаси ажин тушган кенг пешонасини аста силади-да ходимадан сценарийни қўлига олиб, унга ўтиришни ишора қилди. Бир неча дақиқа сукутдан сўнг, қизга уч кундан кейин шу вақтда келишини айтди-да ичкарига кириб кетди.

83 ёшли санъаткор ҳар бир таклифга ҳам рози бўлавермайди. У ўйга чўмди... Ўтмишини эслади... 1953 йил унга «Дино Лаурентис» кинокомпаниясидан бир йўла икки режиссёрдан фильмларида суратга тушишга таклиф келди. Кинода қарийб 20 йиллик тажрибаси бўлган актёр дадиллик билан рози бўлди. Улардан бири ўзига хос йўналишга эга мазмунли, фалсафий фильмлари билан жаҳон киноси санъатида машҳур бўлган режиссёр Фредерико Феллини эди. У 37 ёшдаги америкалик актёрга ўзининг «Йўл» фильмидаги бироз ғалатироқ қизга ошиқ бўлган циркчи Дзампано образини яратишни топширди. Иккинчи таклиф эса Гоммернинг Оддисей саргузаштлари ҳақидаги асари асосида «Улиес» номли фильмни суратга олаётган Марио Камеринидан эди. Камерини актёрни Пенелопанинг севгисига даъвогарлардан бири — Антонио ролини ижро этишга таклиф этди.

Иккала фильм ҳам режиссёр кутган натижадан ортиқ муваффақият қозонди. Улар америкалик актёрларга қойил қолишди.

Ана шу актёр Антони Куинн эди. Асл исми-шарифи Рудольф Каксака Сахаса бўлган Антони Куинн ўз ижодий фаолиятини 1936 йили Сесиль Демилнинг «Пароль» фильмидан бошлади. Сўнг бирин-кетин қатор фильмларда турли характердаги образларни яратиб ўз маҳоратини ошириб борди. Ўз устида талабчанлик билан тинимсиз ишлади. «Окс-Боудаги воқеа», «Бегуноҳ ёввойилар», «Қанот қоқувчи», «Санчес болалари», «Ажойиб гуноҳ», «Олий таваккал», «Юнион Пасифик», «Қон ва қум», «Буффало Билл», «Синдбод денгизчи» каби фильмлардаги бетакрор ролларни ижро этди. Куинн ўзига хос ижро услубига эга ҳақиқий актёр бўлиб етишди. У кинорежиссёрнинг ўй-фикрларини қалбан англаб, уни моҳирона акс эттирувчи санъаткордир. Яратилаётган қаҳрамон хоҳ асосий, хоҳ иккинчи даражали бўлсин, унга барибир масъулият билан ёндошади. Қаҳрамонининг бутун ички дунёсини англайди. Отаси ирландиялик, онаси Мексиканинг чехуахуа ҳиндуларидан бўлганлиги учунми, Антони бақувват, кенг елкали, пешонаси катта, йирик чандиқларни эслатувчи ажинли юз тузилишига эга. Шунинг учун бўлса керак, унинг аксарият қаҳрамонлари қароқчи, гангстер, мафиячи, исёнчилар бўлган. Жумладан режиссёр Стив Роттнинг «Жангари фильмнинг сўнгги қаҳрамони» фильмида фирибгар италиялик мафия бошлиқларидан бирини ижро этган. Асарда Антони Куинн билан бирга бош ролда Арнольд Шварценеггер ҳам суратга тушган.

Антони Куинн яратган машҳур асарлардан бири «Арабистонлик Лоуренс» бадиий фильмидир. Фильм инглиз разведкасининг Арабистондаги мавқеини кучайтириш ҳақида ҳикоя қилади. Унда Куинн билан таниқли киноюлдузлар О. Тул ва Умар Шарифлар қизиқарли образлар яратишган.

Антони Куинн турли жанрдаги фильмларда 100 дан ортиқ бош ролларни, 300 дан кўпроқ фильмларда иккинчи даражали ролларни ижро этган...

Таниқли арабистонлик кинорежиссёр ва продюссер Мустафо Оққоднинг фильмлари кўпчиликка маълум. Куинн режиссёрнинг «Умар Мухтор» ва «Муҳаммад Оллоҳнинг элчиси» тарихий фильмларида бош ролларидан бирини ўйнаган. «Умар Мухтор» фильми италия мустамлакачиларига қарши ўз Ватани Ливиянинг озодлиги учун 20 йил давомида курашган толмас курашчи, саботли лашкарбоши Умар Мухтор образини катта эҳтирос билан яратди. Умар иймонини басаломат сақлаган, охирги нафаси қолгунча ўз ишига, халқига содиқ қолган мард ва чин инсон образидир. Антони Куинн «Муҳаммад — Оллоҳнинг элчиси» маърифий фильмида ҳам довюрак, адолатсевар ҳақгўй ҳазрат Ҳамза образини рисоладагидек миллий бўёқларда акс эттиролган.

Француз режиссёри Шарл Делануанинг Виктор Гюго асари асосида 1955 йили суратга олган. «Париждаги Биби Марьям ибодатхонаси» фильмида Куинни бадбашара, букур Квазимоданинг гўзал раққосага жавобсиз муҳаббати ҳақида ҳикоя қилади. Фильмда раққоса ролини Джинна Лолобрижида ижро этган. Ушбу фильм ҳозирда ҳам кишини ҳаяжонга солади.

Антони Куинн 60 йиллик ижодий фаолияти давомида журналист, рассом-декоратор, актёр, режиссёр, продюссер, рассом, адиб сифатида ижоднинг турли соҳаларида ҳар хил жанрларда катта-кичик асарлар яратди. Унинг кинодаги фаолияти муносиб тақдирланиб, «Грек Зорба» ва «Шамолдек енгилтаклик», «Яшасин Сапата», «Ҳаёт ташналиги» фильмларидаги роллари учун Америка киносанъати Академиясининг энг нуфузли «Оскар» мукофотига 4 марта сазовор бўлган. Бир неча расмий кўргазмалар ўтказган истеъдодли рассом ва 10 дан ортиқ асл литографиялар билан безалган Шимолий Америка ҳиндуларининг ҳаёти, диний мерослари рамзлари ҳақидаги «Буюк руҳ» номли тўпламни нашр қилдирган. «Танҳо танго» номли автобиографик асар ёзган адиб сифатида америкаликларга машҳур ва манзурдир.

Антонио Куинн яқинда 83 ёшга тўлади. У умри давомида икки марта — Иоланта Куинн ва Кэтрин Демиль билан турмуш қуриб 13 нафар фарзанд кўрган отадир. Антонио Куиннинг кинематографик шуҳрати санъаткорлар атрофидаги миш-миш, жанжаллар ҳисобига эмас, балки машаққатли меҳнат эвазига эришилган ҳалол шуҳратдир. Голливуднинг энг обрўли киноюлдузларидан бири бўлган Антонио Куинннинг бутун ижодий фаолияти давомида яратган асарлари ҳали кўп йиллар мобайнида ўз жозибаси ва сеҳри билан талабчан киномухлисларнинг қалбини тўлқинлантиради.

Ҳабибулло ОМОНУЛЛО ўғли.

Оромбахш гўшалар

«ТОШ ОБИДАЛАР» — МУЛКИМИЗ

Табиат обидаларининг пайдо бўлиши ҳар бир жойнинг табиий-географик жараёнлари билан узвий боғлиқдир. Ўзбекистоннинг геологик, иқлимий жараёнлари бу ерда ландшафтнинг ноёб обидаларининг пайдо бўлишига сабаб бўлди. Бу жиҳатдан ғарбий Тян-шань ва Олой тоғ тизмалари жойлашган республикамизнинг шарқий қисми ажралиб туради.

Тошкент, Сурхондарё, Қашқадарё ва Самарқанд (шарқий қисми) вилоятларида асосан ғорлар, шаршаралар жойлашган бўлса, тоғолди ҳудудларида ва Қизилқумдаги қолдиқ тоғларда шамол таъсири билан боғлиқ бўлган хилма-хил шаклдаги «тош обидалар» жойлашган. Суғориш ишлари билан боғлиқ бўлган қадимги ирригация шохобчалари, каризлар, сардобалар инсон меҳнати билан боғлиқ бўлса-да, уларнинг сақланиш даражаси албатта бир томондан табиатда рўй бериб турадиган жараёнлар: кучли шамоллар, қум босишлар ва иқлимий ўзгаришлар билан боғлиқдир.

Агар биз ана шу табиат обидаларининг ҳозирги ҳолатини географик жиҳатдан баҳолайдиган бўлсак, у ҳолда маълум бир қонуниятни кўрамиз. Уларнинг сақланиш даражаси ёки табиатдаги ҳолати авваламбор антропоген, яъни инсонлар томонидан ҳосил қилинган омиллар билан чамбарчас боғлиқдир. Антропоген омиллар қаерда кучли бўлса, уларнинг ҳолати қониқарсиздир. Бу ўринда ғорлар, хилма-хил «тош обидалар», камдан-кам сақланиб қолинган сардобалар, баъзи бир шаршаралар ажралиб туради. Инсон таъсири кам бўладиган жойларда уларнинг ҳолати анча қониқарлидир.

Агар биз табиат обидаларининг сайёҳликда тутган ўрнига географик жиҳатдан ёндошадиган бўлсак, бу ҳолда географларнинг олдида қиладиган ишлар илмий асосланган бўлиб, табиат обидаларини ҳар томонлама баҳолаш керак. Бу ўринда ўлчами катта бўлган ва сайёҳларда маълум бир таассурот қолдирадиган ғорлар, шаршаралар, шифобахш булоқлар, қадимги ирригация шохобчалари, сардобалар алоҳида ажралиб туриши керак. Агар бизнинг қадимги ва гўзал бўлган Самарқанд, Бухоро, Хива ва Тошкент шаҳарларининг сайёҳларни ўзига жалб қилишини эътиборга оладиган бўлсак, у ҳолда ана шу шаҳарлар атрофларида жойлашган ноёб табиат обидаларига алоҳида эътибор беришимиз лозим. Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, республикамизда сайёҳликни халқаро даражага олиб чиқиш географларга ҳам боғлиқ бўлиб, масъулиятли ишларни бажаришни талаб қилади.

Баҳодир БАҲРИДДИНОВ,
Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг табиатни муҳофаза қилиш тажрибахонаси мудири, география фанлари доктори.

Хорижда

УЛКАН АҲРОМ ЁПИЛАДИМИ?

Мисрда Хуфу (Хеопс) аҳромини маҳаллий ва ажнабий сайёҳлар учун ҳам 8 ой муддатга ёпиш ҳақида қарор қабул қилинди.

Бу муддат ичида ҳозирда амалга оширилаётган аҳромотларнинг ичи ва ташқарисини таъмирлаш ҳақидаги кенг кўламли дастурга биноан мазкур аҳром ичида таъмирлаш ишлари олиб борилади.

Мамлакат тарихий ёдгорликлари олий кенгашининг Бош котиби доктор Ғобуллоҳ Али Ғобуллоҳ бу ҳақда гапирар экан улкан аҳром режага кўра амалга оширилиши зарур бўлган таъмирлаш ишларини поёнига етказиш мақсадида ёпилгани, бу давр ичида унинг ёнгинасидаги Хефрен ва Микерин аҳромлари маҳаллий ва хорижий сайёҳлар учун очиқ бўлишини маълум қилди.

Аҳромотлар ва Гиза теграси тарихий обидалар бошлиғи, доктор Зоҳий Ҳаввоснинг таъкидлашича, таъмир чоғида Хеопс аҳромида ҳаво алмашувини яхшилаш чоралари кўрилади, бунда илм-фаннинг энг сўнгги ютуқларига суянилади. Чунки ҳозирда унга кираётган зиёратчилар сони ортган сайин аҳром йўлаклари ва ичкарисидаги намлик ортиб, деворларнинг шўрланиши сезиларли даражада кўпайиб бормоқда. Бунга қўшимча ҳолда аҳром ичини ёритиш, шоҳ хонасига элтувчи ёғоч зиналарни янгилаш, таъмир ишлари якунлангач эса биринчи бор маликанинг хонасини ҳам зиёратчилар учун очиб бериш тараддуди кўрилади.

Ҳаввос жаноблари бу уч йирик аҳромотлар ичига кирувчи, ҳатто уларнинг устига чиқиб юрувчи сайёҳлар сонини иложи борича камайтириш масаласини ўртага ташлади, чунки дунёнинг етти мўъжизасидан бири бўлган бу обидалар музей эмас, қабр эканини унутмасликка ва шунга яраша муносабатда бўлишга чақирди.

ЯНГИ ТОПИЛМА

Америкалик, мисрлик ва польшалик тадқиқотчилар тош асрига оид топилмага дуч келдилар.

Америкада чиқадиган «Нейчер» илмий журнали ўзининг охирги сонида америкалик, мисрлик ва польшалик бир гуруҳ олимлар Абу Сумбул ибодатхонасидан 100 чақирим узоқликдаги қуриб қолган кўл яқинида 7 минг йиллик тарихга эга, тош асрига тааллуқли йўнилмаган, лекин обидалар қуришда ишлатиладиган тошлар уюмига дуч келганликлари ҳақида ёзади.

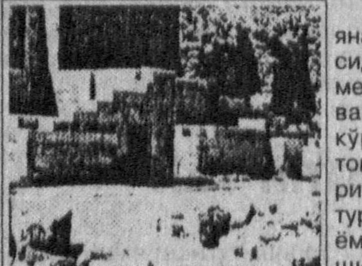

Олимларни ҳайратга солган яна бир нарса, тошлар орасида доира шаклидаги диаметри 4 метр шимол, жануб ва ғарб, шарқ томонларни кўрсатувчи белгилари бор тош эди. Олимларнинг фикрича ундан фалакиёт илмида турли фаслларни, жумладан, ёмғирли фасллар бошланишини аниқлашда фойдаланишган бўлишлари мумкин.

Мақолада тошлар топилган бу ерлар Африка томондан эсиб турадиган мавсумий ғарбий шамоллар таъсирида қадимда намли жойлар бўлган бўлиши керак. Шунинг учун ҳам бу ерлардаги вақтинча ҳосил бўладиган кўллар бўйида кўчманчи чўпонлар подачилик қилишган кўринади.

УММ КУЛСУМ ҲАҚИДА КИТОБ

Америка Қўшма Штатларида мисрлик машҳур хонанда Умм Кулсум ҳақида «Миср овози: Умм Кулсум ва XX аср араб қўшиғи ҳақида Миср жамоатчилиги» номи остида махсус китоб нашр этилди.

Китоб муаллифи Вержина Данилсон беш йил давомида Мисрда яшаб, шундан тўлиқ икки йилини мамлакатнинг жанубидаги «Саъид» тегралaридан бири — Ал-Миньяда ўтказиб мусиқа ва қўшиқни Миср жамоатчилиги фикр доираси ва ифода воситаларига таъсирини ўрганган, айни чоғда асосий диққат-эътиборини Умм Кулсум ҳаёти ва ижодига ҳам қаратган.

Китоб муаллифи Данилсон ҳозирда АҚШнинг Бостон шаҳридаги Гарвард университетидаги дунё мусиқаси архивида сақловчи вазифасида хизмат қилмоқда.

Ўрта ҳажмдаги 260 саҳифадан иборат бу китоб Чикаго университети томонидан чоп этилган.

Малҳамлар

КИМ ТУШИДА ГУРУЧ КЎРСА...

Гуруч бир йиллик шоли ўсимлигидан олинади. Поясининг баландлиги 1 метргача боради. Барги ланцетсимон яшил, қизғиш ёки бинафша рангда, меваси думалоқ, узун ёки қисқа.

Гуручнинг 20 тури бор бўлиб, ватани жанубий-шарқий Осиё ҳисобланади. Ҳиндистон ва Хитойда уни эрамиздан олдин 5 минг йил муқаддам экиб келишган. Индонезия, Корея, Марказий Осиё, Эрон ва бошқа мамлакатлар аҳолиси гуручдан асосий озиқ-овқат сифатида фойдаланиб келишмоқда. У жуда яхши озиқ бўлиб, қуруқликка мойил. Гуруч дони таркибида карбон сувлари, оқсиллар, ёғ, крахмал, пектин, аминокислоталарни (валин, изолецин, лизин, метионин, аланин, аргинин, глицин, глютамин кислотаси кабилар) сақлайди. Дармондорилардан Е, В1, В2, В6, В15 бор. Шу билан бирга, калий, кальций, кремний, магний, натрий, олтингугурт, фосфор, хлор, кобальт, мис, молибден, фтор, рух сингари макро ва микроэлементларга бой бўлгани учун уни фармацевтика саноатида фитин дорисини олишда хом ашё сифатида қўлланилади.

Халқ табобатида гуруч қайнатмаси бронхит хасталигини даволашда ишлатилади. Унинг эмизикли аёлларнинг сутини кўпайтириш хусусияти бор. Овқат ҳазм қилиш йўли аъзоларининг сурункали хасталикларида наф беради. Қайнатмасига ялпиз, пиёз қўшиб ишлатилса томоқ оғриғи, грипп, шамоллаш хасталикларида терлатувчи, тана ҳароратини туширувчи омил сифатида тавсия этилади.

Қадимги табобатда гуруч парҳез ва шифо таом тариқасида кенг қўлланилган. У меъдани кучли қилади, оғиздан нохуш ҳид келишини йўқотади, қабзиятга фойдали. Қовун ширасида пиширилган гуруч бўтқаси юздаги сепкилни ва бошқа пигментли доғларни кетказади. Муҳаммад Ҳусайн Шерозий (XVIII аср)нинг маълумотларига кўра, гуруч яхши уйқу келтиради, чанқовни босади, танани семиртиради, буйрак ва пешоб халтаси касалликларини бартараф этишда ишлатилади.

Гуручнинг қанд ва сут билан тайёрлангани унинг озиқлилигини янада оширади. Замонавий табобатда ҳам у турли таомларда парҳез сифатида қўлланилади. Гуруч қайнатмаси ва ундаги крахмал ич кетишига қарши ишлатилади. Қипиғидан олинган мой косметикада ҳам фойдаланилади.

Ибн Сийрийн раҳматуллоҳ айтибдурларким, ҳар ким тушида биринч (гуруч) кўрса, унга моли бемашаққат ҳосил бўлгай. Агар биринчни пишган кўрса, еса, ҳожати раво бўлиб, кўп хайру мағфиратлар етгай.

Мирзамир МИРЗАШАРИПОВ,
доришунос.

Биласизми?

ЯШИЛ ОЛАМ СИРЛАРИ

Дунёда энг катта япроқ Амазонка дарёси соҳилларида ўсадиган Рафия пальмасиники экан. Унинг худди чодир каби кенг япроғининг узунлиги йигирма икки метр, эни ўн икки метрга тенг, банди эса беш метр келади. Бундай биргина япроқ остида ўн киши ёмғир ёки жазирамадан қочиб паноҳ топиши мумкин.

* * *

Приморье ўлкасининг жанубий қисмида темир қайин ёки Шмитд қайини деб аталадиган дарахт ўсади. Унинг поясини болта ҳам кеса олмайди, ўқ ҳам тешиб ўта олмайди. Бу қайиннинг мустаҳкамлиги темирга тенглашади.

* * *

Ботаникларнинг ҳисобига кўра, ер юзида об-ҳавони олдиндан айтиб берадиган ўсимликларнинг тўрт юзга яқин тури мавжуд экан.

* * *

Япон физиологларининг тажрибаларидан маълум бўлишича, шовқин таъсирида одам танасида пиомин деган дармондори кескин камайиб кетар ва шунинг учун ҳам одам шовқинда ўзини ёмон ҳис қилар экан. Мутахассислар сершовқин жойда ишловчиларга сабзи, тухум, сут истеъмол қилишни тавсия этишмоқда. Бу сарфланиб кетган дармондори ўрнини қоплар эмиш.

* * *

Каучукли пойабзалларни биринчи бўлиб Шимолий Америкада ҳиндулар кийган. Каучук сақловчи дарахт ва буталардаги суюқлик оёқ шаклидаги қолипларга солиниб «мокасин» деб юритилган пойабзал тайёрланган.

* * *

Ўрта Осиё чўлларида учрайдиган қизилмия ўсимлигининг ажойиб хусусияти бор. Унинг ярқираган қизғиш-гунафша рангли гули ер остида чучук сув борлигидан дарак бераркан. Агар ўсимлик гуллари рангпар бўлса, у ўсган ердаги сув шўр деяверинг.

* * *

Кўпчилик ўсимликлар бир дақиқада 0,005 миллиметр, ковоқ эса шунча вақтда 0,1 миллиметр ўсади.

Наргиза ПИРНАЗАРОВА тайёрлади.

Табассум

ҚУЁН ОВИ

Лофчилар суҳбатида бир овчи шундай ҳикоя қиларди:

— Мен қуёнларни қиш фаслида овлашни яхши кўраман. Овлаганда ҳам, ов қуролим сабзи ва гаримдоригина бўлади, холос. Аввал қор тагида қолган бирорта тўнкани излаб топаман-да уни қордан тозалайман. Сўнгра тўнка устига қизил сабзини қўйиб, унинг устига гаримдорини сепиб қўяман. Сабзини кўрган қуён тўнка устига чиқиб, аввал сабзини ҳидлаб кўради. Ҳидлаганида қуённинг бурнига гаримдори заррачалари киради ва аксириш учун бошини аввал орқага, кейин эса олд томонга зарб билан ташлаганда бошини тўнкага уриб олади. Менга эса бориб қуённи тутиб олишгина қолади, холос.

ҚОВОҚ

Икки лофчи чойхонада суҳбатлашаётганди.

— Кеча овга борган эдим, кўзимни юмиб туриб осмонга қараб милтиқдан ўқ узсам, 4 та ўрдак «тўп» этиб олдимга тушди, кейин улардан бир қозон шўрва қилдик, — деди биринчиси. Иккинчи лофчи эса шундай деди:

— Эсиз, битта ўқни увол қилибсизда. Мен ҳам кеча овда бўлган эдим. Овга сизга ўхшаб милтиқ эмас, бор-йўғи 1 та қовоқ, 2 метр чизимча ва пичоқни олиб бордим, холос. Бирқозонларнинг кўлнинг қамишзорлари ичида сузиб юришини билар эдим. Кўл қирғоғига келиб, қовоқнинг таг қисмини доира шаклида калла сиғадиган қилиб кесдим-да, унинг ичини яхшилаб тозалаб, кўз кўрадиган 2 та тешик тешиб, қовоқни бошимга олиб олдим, сўнгра эса секин сувга тушдим, бирқозонлар томон боравердим. Сувнинг устки қисмида фақатгина қовоқ кўринарди, холос. Қушлар қовоқ сузиб келаяпти, деб ғафлатда қолишди. Бирқозонларга яқинлашгач, секин сувнинг тагидан туриб уларни битта-битталаб оёқларидан ушлаб, сувга тортиб, сув тагида чизимчага боғлайвердим. Бечора қушлар «ғақ» дейишга ҳам улгуролмай, сув тагига чўкиб кетишар эди. Ҳаш-паш дегунча 10 та бирқозонни тизимчага тизиб ташлапман. Улардан яна ушлашим мумкин эди, лекин қолганларини кейинги галга қолдирдим, чунки 10 та бирқозонни кўтариш икки кишига ҳам оғирлик қиларди. Овни бир амаллаб сувдан чиқазиб олдим, қарасам кўтариб кетишнинг иложини қилолмайман. Шаҳарга қайтиб келиб 3 та мардикорни олиб кўтартириб келдим. Энди шу бирқозонлар гўштидан сиз айтган шўрвадан тайёрлайдиган бўлсак гўшт 50 қозон шўрвадан ҳам ортиб қолиши тайин. Уйимиздаги музлатгичга 1 та бирқозоннинг гўштини бир амаллаб сиғдирдик. Қолганини олдимиздаги дўконнинг катта музлатгичига жойлаштиришга тўғри келди. Хуллас кечаги овда деярли ярим йилга етарли гўштни ғамлаб олдим. Сизга маслаҳатим, кейинги гал овга борганингизда, милтиқ ўрнига қовоқ каллани ишга солсангиз, овингиз бароридан келаверади.

Кеча қовурилган гўштдан кўпроқ еган эканман, чамамда бироз ҳазм бўлмай турипти. Чойхоначига айтинг, аччиқ чойдан олиб келсин.

ҚУЛАЙЛИК

— Бўйнимга сочиқни илиб юришни одат қилиб олдим, сочиқ қишда қор-ёмғирдан, ёзда офтоб нуридан елкаларимни сақлайди, оғизни артиб туришга ҳам қулай, — деб мақтанди бир лофчи.

— Сизга маслаҳатим, сочиқ ўрнига беш-ўн метрлик оқ сурп ташлаб юринг, яна бир қулайликка эга бўласиз, — деди афанди энсаси қотиб. — Бу қулайлик шундан иборатки, агарда йўлда бандаликни бажо келтирсангиз, оқлик ҳам тайёр туради.

БАҲОНА

— Сиҳатгоҳ хоналари совиб кетди, деб одамлар шикоят қилишаяпти. Ўт ёқувчиларга айтинг, қозон тагига кўпроқ кўмир ташлашсин.

— Хўжайин, бир нарсани Сизга кўпдан бери айтмоқчи бўлиб юрибман. Менимча, «арoқ ичасан», деб Мамарайимни ишдан бўшатиб, нотўғри иш қилдикми, деймaн-да. У занғар, ароқни ҳам ичар эди, лекин ишни ҳам қойиллатарди. Ҳозирги ўт ёқувчилар, ароқни ҳам ичишмайди, ишни ҳам кўнгилдагидек қилишмайди-да.

Ҳусан АҲМЕДОВ.

Бош муҳаррир ўринбосари Солиҳ ЁҚУБОВ

ТИЖОРАТ ХАБАРЛАРИ ВА ЭЪЛОНЛАР

«Ўзбеккино» Давлат акционерлик компанияси киновидеофаолиятга лицензиялар бериш бошқармаси 1998 йил 1 январгача киновидеофаолиятга лицензиялар олган Тошкент шаҳрида фаолият кўрсатаётган ташкилот ва корхоналарнинг қайси идорага бўйсунишидан ва мулкчилик шаклидан қатъи назар тўловларсиз 1998 йил 10 июндан 1 августгача қайта рўйхатдан ўтказади. Қайта рўйхатдан ўтмаган корхона ва ташкилотларнинг лицензиялари комиссия қарорига асосан чақириб олинади. Маълумотлар олиш учун қуйидаги телефонларга мурожаат этилади: Тел: 45-86-88, 45-46-52, 45-46-59, 45-48-51.

«Ўзбеккино» ДАК лицензиялар бошқармаси.

Тошкент шаҳридаги 156-ўрта мактаб томонидан 1997 йилда Мухае Эргашовна Турдиматова номига берилган № 034581 рақамли шаҳодатнома йўқолганлиги сабабли **БЕКОР ҚИЛИНАДИ**

«Тошшаҳарйўловчитранс» уюшмаси томонидан Ҳоким Ҳошимов номига берилган шаҳар транспортида бепул юриш ҳуқуқини берувчи илова йўқолганлиги сабабли **БЕКОР ҚИЛИНАДИ**

Давлат акционерлик «Ўзуйжойжамғармабанк»и жамоаси ва раҳбарияти «Ўзуйжойжамғармабанк»и бошқаруви раисининг биринчи ўринбосари Музроб Баҳромович Шокаримовга онаси **Раъно ая МИРЗОКИР қизининг** вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Давлат акционерлик «Ўзуйжойжамғармабанк»ининг Меҳнат бўлими жамоаси ва раҳбарияти «Ўзуйжойжамғармабанк»и бошқаруви раисининг биринчи ўринбосари Музроб Баҳромович Шокаримовга онаси **Раъно ая МИРЗОКИР қизининг** вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Давлат акционерлик «Ўзуйжойжамғармабанк»ининг Тошкент шаҳар бўлими жамоаси ва раҳбарияти «Ўзуйжойжамғармабанк»и бошқаруви раисининг биринчи ўринбосари Музроб Баҳромович Шокаримовга онаси **Раъно ая МИРЗОКИР қизининг** вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Электроника институти жамоаси институт директорининг ўринбосари Шокирхўжа Омоновга ва унинг оила аъзоларига онаси **Кумрихон ая ҒОФУРОВАнинг** вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

«Ўзбектелефильм» студияси жамоаси кинооператор Ботир Гадойбоевга падари бузруквори **Шораҳим ГАДОЙБОЕВнинг** вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

Тошкент оқшоми · Toshkent oqshomi

Муассис: ТОШКЕНТ ШАҲАР ҲОКИМЛИГИ

Манзилимиз: 700000, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32

Телефонлар: хатлар – 133-29-70; эълонлар: 133-28-95, 132-11-39. факс: (3712) 133-29-09.

Душанба, чоршанба ва жума кунлари чиқади. Нашр кўрсаткичи 209

Нашрни етказиб бериш масалалари бўйича турар жойлардаги почта бўлимларига ёки «Тошкент почтаси»га 133-74-05 телефонига мурожаат қилишингиз мумкин.

Рўйхатдан ўтиш тартиби: №10. ❖ Буюртма Г-085. ❖ Ҳажми — 2 босма табоқ офсет усулида босилади. ❖ Қоғоз бичими А-2 ❖ Босмага топшириш вақти 11.30. 1 2 3 4 5 6. ❖ Шарқ» нашриёт матбаа-концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.